

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
EKONOMIKAS UN VADĪBAS FAKULTĀTE
Starptautiskās ekonomikas un biznesa katedra

**LATVIJAS LAUKSAIMNIEKU VIEDOKLIS PAR EIROPAS SAVIENĪBAS
KOPĒJĀ LAUKSAIMNIECĪBAS POLITIKAS IETEKMI UZ LATVIJAS
LAUKSAIMNIEKU KONKURĒTSPĒJU**

Latvian farmers' views on the European Union's common agricultural policy
impact on the competitiveness of Latvian farmers

DIPLOMDARBS

Starptautisko ekonomisko attiecību bakalaura studiju programma

Autors: **Jānis Lejiņš**

Studenta apliecības Nr.: j111044

Darba vadītājs: lektors Egīls Fortiņš

RĪGA 2015

Anotācija

Diplomdarba tēma ir "Latvijas lauksaimnieku viedoklis par Eiropas Savienības kopējā lauksaimniecības politikas ietekmi uz Latvijas lauksaimnieku konkurētspēju". Darba mērķis ir noskaidrot, kāds ir lauksaimnieku viedoklis par tiešo maksājumu ietekmi uz lauksaimniecības produktu konkurētspēju un izpētīt vai šis viedoklis ir pamatots. Darba pirmajā daļā tiek apskatīta teorija par politikas veidošanos un tās instrumentiem, otrajā daļā tiek apskatīta KLP un tās instrumenti. Trešajā daļā tiek apskatīta Latvijas lauksaimniecības struktūra, ceturtajā daļā tiek pētīts lauksaimnieku viedoklis un analizēts vai šis viedoklis ir pamatots. Darba rezultātā tiek secināts ka ES kopējā lauksaimniecības politika kropļo dažādu ES dalībvalstu konkurenci, tomēr tas nav vienīgais faktors, kas neļauj Latvijas lauksaimniekiem aktīvāk konkurēt ES tirgū.

Atslēgas vārdi: lauksaimniecības politika, kooperācija, Eiropas Savienība, ES atbalsta maksājumi, kopējā lauksaimniecības politika

Abstract

The theme of paper is "Latvian farmers' views on the European Union's common agricultural policy impact on the competitiveness of Latvian farmers". The aim of the work is to find out what is the farmer's views on the impact of direct payments on the competitiveness of agricultural products and to explore whether this view is valid. Paper consists of four parts. In the first part author has studied theoretical aspects of policy formation and its instruments. In the second part author review Common Agricultural Policy. In the third part author has analyzed structure of the agricultural sector in Latvia. Fourth part explores farmers' views and analyzes whether these views are justified. In the result it was found that EU common agricultural policy distorts competition in various EU Member States, but it is not the only factor that prevents the Latvian farmers to compete more actively in the EU market.

Keywords: Agricultural policy, cooperation, European Union, EU subsidies, common agricultural policy

Saturs

Apzīmējumu saraksts	5
Ievads	6
1. Lauksaimniecības politikas būtība	8
1.1. Ekonomikas politika	8
1.2. Ekonomikas regulēšanas teorijas	11
1.3. Lauksaimniecības attīstības teorijas	12
1.4. Lauksaimniecības politika	13
2. ES kopējā lauksaimniecības politika	18
2.1. Kopējā lauksaimniecības politika	18
2.2. KLP reformas	20
2.3. Kopējās lauksaimniecības politikas „veselības pārbaude”	22
2.4. Eiropas savienības budžets	22
2.5. Eiropas savienības tiešie maksājumi	23
2.6. Kopējā lauksaimniecības politika 2014.-2020. gadam	25
3. Latvijas lauksaimniecības nozares raksturojums	31
3.1. Lauksaimniecības struktūra pirms iestāšanās ES	31
3.2. Lauksaimniecības nozare Latvijā pēc iestāšanās Eiropas Savienībā	32
3.3. Lauksaimniecības struktūras izmaiņas pēc iestāšanās ES	33
3.4. Lauksaimniekiem izmaksāto maksājumu struktūra Latvijā 2013. gadā	38
4. KLP ietekmi uz Latvijas lauksaimnieku konkurētspēju	40
4.1. Latvijas lauksaimniecībai pieejamais ES atbalsts salīdzinājumā ar citām ES dalībvalstīm.	40
4.2. Lauksaimnieku viedokļa analīze	40
4.3. Lauksaimnieku interviju apkopojums	50
4.4. Lauksaimnieku viedokļa pamatotības analīze	53
4.5. Atbalsta maksājumu ietekme uz saimniecības budžetu	61
Secinājumi un priekšlikumi	63
Literatūras saraksts	65
1. pielikums	68

Apzīmējumu saraksts

EK - Eiropas Komisija

ELFLA - Eiropas Lauksaimniecības Fonds lauku attīstībai

ELGF - Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonds

ES - Eiropas Savienība

KLP - Kopējā lauksaimniecības politika

LAD - Lauku atbalsta dienests

LDC - Lauksaimniecības datu centrs

LIZ - lauksaimniecībā izmantojamā zeme

LLKC - Latvijas Lauku konsultācijas un izglītības centrs

LPKS - Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība

PPVA - pārejas posma valsts atbalsts

PSRS - Padomju Sociālistisko Republiku Savienība

PVTM - papildus valsts tiešie maksājumi

RLP - Reģionālā Lauksaimniecības pārvalde

SAPARD - speciālā pirmsiestāšanās programma lauksaimniecībai un lauku attīstībai

VAAD - Valsts augu aizsardzības dienests

VID - Valsts ieņēmumu dienests

VPMS - vienkāršotā tiešo maksājumu sistēma

Ievads

Lauksaimniecība ir nozīmīga Latvijas tautsaimniecības nozare, kura palīdz uzturēt un attīstīt lauku reģionus, un saglabāt lauku ainavu. Lai noturētu cilvēkus laukos un radītu jaunas darbavietas ir svarīgi, lai lauksaimnieki spētu saimniekot ar peļņu un būtu ieinteresēti un spējīgi investēt saimniecību modernizācijā. Iestājoties Eiropas Savienībā, Latvijai kļuva saistoša Eiropas Savienības KLP, kas ievieša korekcijas lauksaimnieku saimniekošanas paradumus. Tāpat iestājoties ES Latvija kļuva par ES kopējā iekšējā tirgus dalībnieci, kas nozīmē to, ka gan Latvijas preces un produkti citās Eiropas savienības valstīs, gan citu Eiropas Savienības valstu preces un produkti piedalās brīvajā preču, pakalpojumu un kapitāla kustībā.

Lai lauksaimnieki spētu rentabli un veiksmīgi saimniekot, liela nozīme ir saņemtajam finansiālajam atbalstam no ES struktūrfondiem. Viens no nozīmīgākajiem Lauksaimnieku atbalsta veidiem ir tiešie maksājumi. Iestājoties ES arī Latvijas lauksaimnieki sāka saņemt platību maksājumus, tapāt kā citu dalībvalstu zemnieki, tomēr saņemtais maksājumu apjoms katrai dalībvalstij ir atšķirīgs un Latvijas zemniekiem piešķirtais ir mazākais ES dalībvalstu vidū. Daudzi uzskata ka šī iemesla dēļ tiek kropļota konkurence un Latvijas lauksaimniekiem ir grūtāk konkurēt ar citu lauksaimnieku produkciju, gan Latvijas, gan ES tirgū.

Autors izstrādāja bakalaura darbu, kura mērķis ir noskaidrot, kāds ir lauksaimnieku viedoklis par kopējās lauksaimniecības politikas ietekmi uz lauksaimniecības produktu konkurētspēju.

Hipotēze: Kopējā lauksaimniecības politika pēc Latvijas lauksaimnieku domām nenodrošina maksimāli godīgas konkurences apstākļus lauksaimniecības produktu tirgū ES.

Izvirzītā mērķa sasniegšanai uzdoti sekojoši uzdevumi:

1. Iepazīties ar dokumentiem un pieejamo literatūru, par ES KLP, tās mērķiem, reformām un nākotni;
2. Apskatīt un analizēt datus par Latvijas lauksaimniecības struktūru un tās izmaiņām pirms un pēc iestāšanās ES;
3. Intervēt un anketēt lauksaimniekus, lai noskaidrotu viņu viedokli un analizēt iegūtos rezultātus;
4. Izvērtēt tiešo maksājumu ietekmi uz lauksaimnieku konkurētspēju ES;
5. Izstrādāt priekšlikumus Latvijas lauksaimnieku konkurētspējas Latvijas un ES tirgū uzlabošanai.

Darba izstrādei pielietotās pētnieciskās darba metodes:

- Teorētiskās pētījumu metodes - dokumentu un literatūras analīze;
- Socioloģiskās pētījumu metodes - lauksaimnieku anketēšana un intervijas ar saimniecību īpašniekiem;
- Analīzes un sintēzes metodes - pētījumu interpretācija un vērtējums, atbilstoši pētījuma gaitā iegūtajai un apkopotajai informācijai;
- Loģiski konstruktīvās metodes - likumsakarību noteikšana, priekšlikumu un vadlīniju izstrāde, izmantojot pētījuma interpretāciju.

Pētījumam tika vākti dati laika posmā no 2015. gada janvāra līdz 2015. gada aprīlim.

Pirmajā nodaļā autors apskata teoriju par politikas veidošanos un tās instrumentiem. Pirmā nodaļa veidota balstoties uz literatūrā un dokumentos gūto informāciju.

Otrajā nodaļā autors apskata ES kopējo lauksaimniecības politiku, tās reformas un to pamatojumu.

Trešajā daļā tiek apskatīta Latvijas lauksaimniecības struktūru pirms un pēc iestāšanās ES.

Ceturtajā nodaļā autors apraksta pētīšanas metodes, veic statistikas datu analizēšanu, apkopo anketēšanas un interviju rezultātus, apskata ES atbalsta maksājumu daļu, kādas konkrētas saimniecības ienākumu struktūrā. Pamatojoties uz iegūtajiem rezultātiem un literatūrā gūto informāciju autors nosaka, cik liela ietekme uz saimniekošanu ir ES KLP un atbalsta maksājumiem, apkopo galvenos secinājumus un sniedz priekšlikumus par iespējām veicināt Latvijas lauksaimnieku konkurētspēju, norāda uz trūkumiem KLP tiešo maksājumu izmaksas principos.

1.Lauksaimniecības politikas būtība

1.1. Ekonomikas politika

Lai saprastu, kas ir lauksaimniecības politika, no sākuma jāapskata valsts ekonomikas politika kopumā. "Pats plašākais politikas apzīmējums ir pārvaldīšana. Ar pārvaldīšanu saprot mērķtiecīgu un efektīvu kāda priekšmeta ietekmēšanu. Politika ietver dažādus elementus: valsti, sociālo grupu intereses, konfliktu risinājumus, varu un daudz ko citu. Ja cilvēki vadītos vienīgi no savu individuālo vajadzību izpratnes, viņi savu centienu savstarpējās sadursmēs saārdītu sabiedrību."¹ Arī Miķelis Ašmanis atzīmē to ka politikas dziļākā jēga ir sabiedrības pārvaldīšana, lai nenotiktu tās iznīcināšanās. "Politika ir sabiedrības antientropijas darbība. Politikas dziļākā jēga ir pasargāt sabiedrību no spontāna pašsairuma."² "Politika ir sabiedrības organizēšanas veids ar varas palīdzību jeb saistībā ar varu, sabiedrības funkcionēšanas veids: dažādu interešu sadursmes un vienlaikus to vienotības sasniegšanas un uzturēšanas process, attiecības sabiedrībā, kuras rodas uz dažādu grupu veidošanās pamata un izpaužas gan cīņā, gan kompromisa sasniegšanā; politiskās elites darbība, kas vērsta uz sabiedrības vadīšanu, balstoties uz valsts institūcijām."³

Politika tiek īstenota ar dažādu instrumentu palīdzību, kas iedarbojas uz cilvēku apziņu un fizisko rīcību. Tādejādi tiek panākta paredzētā sabiedrisko procesu norise vai maiņa.⁴ Politikas instrumenti ietver sevī galvenokārt regulējošos un ekonomiskos instrumentus.

Ekonomiskā politika ir kontroles instrumentu kopums ar kuru palīdzību valdība regulē ekonomisko aktivitāti. Ekonomiskā politika var tikt klasificēta trijās daļās: fiskālā politika (nodokļi, valsts tēriņi, valsts budžeta deficīts), monetārā politika (procentu likmes un inflācija) un tirdzniecības politika (tarifi un tirdzniecības līgumi).⁵ Zinātņu Akadēmijas akadēmisko terminu datubāzē ekonomikas politika tiek definēta kā: "Valsts ekonomisko pasākumu sistēma, kas tiek īstenota valsts iekšienē un attiecībās ar citām valstīm, lai sasniegtu savus mērķus. Katras valsts galvenie virzieni ir: 1) konjunktūras politika; 2) finanšu politika; 3) naudas politika; 4) tautsaimniecības nozaru un rajonu struktūras attīstības politika; 5) ārējās ekonomikas politika.

---

¹ Ozoliņa Ž. Ievads Politikā. Rīga, Zvaigzne ABC, 1998. 7.-8. lpp.

² Ašmanis M, Politikas teorija. Rīga, Zvaigzne ABC, 2004. 12.lpp.

³ Tauriņš G. Politika I. Rīga, A/S Poligrāfs, 1999. 20.lpp.

⁴ Ozoliņa Ž. Ievads Politikā. Rīga, Zvaigzne ABC, 1998. 26. lpp.

⁵ Black J, Hashimzade N, Myles G. A Dictionary of Economics (4 ed.) Sk. 2015. gada 28. martā.:

<http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199696321.001.0001/acref-9780199696321-e-3588?rskey=W4bhYQ&result=1>

Līdzās šiem jautājumiem valsts redzeslokā var būt vides aizsardzības u. c. jautājumi. Ekonomikas literatūrā un praksē šos četrus virzienus sauc par maģisko četrstūri.⁶ Ekonomikas politikas mērķis ir veicināt vienmērīgu valsts ekonomisko izaugsmi, ņemot vērā arī sociālos faktorus. Ekonomikas politiku realizē valdība ar noteiktu pasākumu palīdzību regulējot ekonomiskās aktivitātes cikliskās svārstības, stimulējot iedzīvotāju labklājības uzlabošanu un valsts ekonomisko izaugsmi.⁷ Valsts ekonomiskās politikas mērķis ir nodrošināt ilgtspējīgu un līdzsvarotu ekonomisko un sociālo attīstību.

Fiskālā politika ir valdībai pieejamais instrumentu kopums, kas tiek ielietots makroekonomikas ietekmēšanai. Nozīmīgākie no tiem ir nodokļi un valdības izdevumi.

Latvijas Republikas Finanšu ministrijas mājaslapā ir atrodama šāda fiskālās politikas definīcija: "Fiskālā politika ir principu un lēmumu kopums, kas nosaka valsts funkcijas ienākumu un izdevumu pārdalē. Fiskālās politikas īstenošanā tiek ievērots taupības, uzkrājumu veidošanas, precikliskas fiskālās politikas, stabilitātes, ilgtspējīgas fiskālās politikas, paaudžu savstarpējas atbildības, atklātuma un solidaritātes princips atbilstoši Fiskālās disciplīnas likumam."⁸

Ir izdalāmi divi fiskālās politikas veidi ekspansīvā fiskālā politika un ierobežojošā fiskālā politika. Ekspansīvā fiskālā politika kad tiek samazināti nodokļi un palielināti valdības izdevumi. Ierobežojošā fiskālā politika, kad nodokļi tiek palielināti un valdības izdevumi samazināti.

Monetāra politika tiek pielietota ekonomikas ietekmēšanai, to realizē centrālā banka vai valdība, tās galvenais uzdevums ir naudas plūsmas regulēšana.⁹

Apskatot monetārās politikas instrumentus tos parasti sadala divās grupās - tiešajos un netiešajos. Kā efektīvāki tiek uzskatīti tiešie monetārās politikas instrumenti. Tiešo monetāro instrumentu iedarbība galvenokārt ir īslaicīga, tie nepalīdz konkurences attīstībai. Tie sastāv no dažāda veida ierobežojumiem - kredītu procentu "griestiem", nozaru subsīdijām, kas dod vēlamu rezultātu tikai īstermiņā. Pārsvārā šie instrumenti tiek lietoti, kad valstī vēl nav attīstījies

---

⁶ Akadēmiskā terminu datu bāze. Sk. 2015. gada 29. martā.:

<http://termini.lza.lv/term.php?term=ekonomikas%20politika&list=&lang=LV&h=yes>

⁷ Jēkabsons S. Ekonomiskās politikas veidošana un uzturēšana. PPT 4. sl. Sk. 2015. gada 20. martā:

<http://www.openminded.lv/wp-content/uploads/2014/12/S.J%C4%93kabsones-3-9.Iekcijas-prezent%C4%81cijas-materi%C4%81ls.pdf>

⁸Fiskālā politika. Latvijas Republikas Finanšu Ministrijas mājaslapa. Sk. 2015. gada. 30. aprīlī:

http://www.fm.gov.lv/lv/sadalas/tautsaimniecibas_analize/fiskala_politika/

⁹ A Dictionary of Economics (3 ed.) John Black, Nigar Hashimzade, and Gareth Myles. Sk. 2015. gada 30. aprīlī:

<http://datubazes.lanet.lv:2148/view/10.1093/acref/9780199237043.001.0001/acref-9780199237043-e-2010>

vērtspapīru un naudas tirgus. Starp netiešajiem monetārās politikas instrumentiem ir tādi, kuri nebalstās uz tirgus principiem - pieprasījuma un automātiskā lombarda kredīts, obligātās rezerves prasība un no bankām pieņemamie termiņnoguldījumi. Tomēr lielākā daļa no monetārās politikas netiešajiem instrumentiem balstās uz tirgus principiem: ārvalstu valūtas tirgus, valdības vērtspapīru sākotnējais un otrreizējais tirgus, centrālo banku emitēto vērtspapīru izsoles, centrālo banku kredītu un noguldījumu izsoles. Šie instrumenti ir tiek pielietoti attīstītās valstīs, galvenokārt tirgus operācijas ar vērtspapīriem. Pielietojot monetāro politiku ir svarīgi atcerēties, ka tā nedos tūlītējus rezultātus, bet sāks iedarboties tikai ilgākā laika periodā.¹⁰

Keinsa teorija Latvijas Zinātņu akadēmijas datubāzē ir definēta šādi: "Angļu ekonomista Dž. M. Keinsa 20. gs. 30. gados radītā makroekonomikas teorija. Teorijas pamat atziņa ir, ka brīvā tirgus saimniecība nespēj automātiski pati par sevi nodrošināt tautsaimniecības stabilitāti un pilnīgu nodarbinātību, tāpēc valstij aktīvi jāiesaistās ekonomikas vadīšanā. Paļaušanos uz brīvā tirgus pašregulēšanas spējām un valsts neiejaukšanos ekonomikā, ko sludināja valdošā neoklasiskā teorija, Dž. M. Keins uzskatīja par visbīstamāko kļūdu un novecojušu politiku. Šīs Dž. M. Keinsa atziņas radās 1929.–1933. g. lielās ekonomiskās depresijas tiešajā iespaidā. Keinsa teorijas pamatā ir atziņa, ka izšķirošā nozīme ekonomikā ir pieprasījumam: tieši pieprasījums nosaka ražošanas pieauguma un nodarbinātības pakāpi. Tāpēc valsts uzdevums ir saglabāt un dažādi veicināt pieprasījumu. Īpaša nozīme ir valsts budžeta izdevumiem, kuriem savukārt jāveicina arī privātie kapitālieguldījumi. Keinsa teorija neaicina valstiskot ekonomiku un ieviest sociālistisko plānsaimniecību, bet gluži otrādi — Dž. M. Keinsa mērķis bija glābt privāto tirgus ekonomiku no satricinājumiem. Teorijas galvenie ekonomikas vadīšanas līdzekļi ir finanses un kredīti, kas jāizmanto, lai radītu maksimāli labvēlīgus apstākļus privātās saimnieciskās darbības attīstībai. Teorija izklāstīta Dž. M. Keinsa fundamentālajā darbā "Vispārīgā nodarbinātības, procentu un naudas teorija" (1936). Tā kļuva ļoti populāra jau 20. gs. 30. gadu otrajā pusē, bet pēc Otrā pasaules kara tā ir dominējošā makroekonomikas teorija Rietumos. Līdz 20. gs. 70. gadiem Rietumvalstu ekonomikas politika balstījās uz Keinsa teoriju."¹¹ Keinsa teorijas galvenā atziņa ir ka bez valsts iejaukšanās tirgus nefunkcionēs maksimāli veiksmīgi un valsts iejaukšanās ar noteiktiem instrumentiem stimulē tirgus un

¹⁰ Monetārās politikas mērķi, iespējas un instrumenti. Sk. 2015. gada 30. aprīlī: www.makroekonomika.lv/monetaras-politikas-merki-iespejas-un-instrumenti

¹¹ Latvijas Zinātņu Akadēmijas Terminoloģijas komisijas mājaslapa. Sk. 2015. gada 29. aprīlī: <http://termini.lza.lv/term.php?term=Keinsa%20ekonomikas%20teorija&list=Keinsa%20ekonomikas%20teorija&lang=LV>

ekonomikas attīstību, tomēr valsts iejaukšanās nevar traucēt privātos tirgus dalībniekus vai aizstāt tos.

1.2. Ekonomikas regulēšanas teorijas

Apskatot ekonomikas politiku ir noderīgi apskatīt arī ekonomikas regulēšanas teorijas, kas vairāk koncentrējas uz to, kas ietekmē ekonomikas politikas veidošanos un kādi ir tās mērķi. Ekonomikas regulēšana ir valdības iejaukšanās tirgus dalībnieku darbībā ar nodokļu, subsīdiju vai likumdošanas palīdzību. Divas galvenās ekonomikas regulēšanas teorijas ir sabiedriskā labuma teorija un "sagrābšanas" teorija.

Sabiedriskā labuma teorija balstās uz viedokli, ka ekonomiskie tirgi ir ļoti trausli un bez regulēšanas var darboties ļoti neefektīvi vai aiziet bojā, un ka valdības iejaukšanas praktiski ir bez izmaksām. Valdība aktīvi iesaistās koncentrēto nozaru, kur monopola rašanās risks ir vislielākais regulēšanā. Ričards Posners uzskata ka valdības iejaukšanās, kādas nozares darbībā nenes gaidītos rezultātus, jo izveidotās nozares tirgus kontrolējošās institūcijas nevar strādāt pietiekami efektīvi un aizstāvēt sabiedrības intereses, jo mērķi ir definēti neskaidri un institūciju darbības izmaksas ir lielas.¹²

Sagrābšanas teorijai ir vairāki varianti: Marksisti uzskata, ka ekonomiskā regulēšana kalpo tikai noteiktu grupu interesēm. Tie uzskata, ka uz ietekmīgajiem lielajiem biznesiem neattiecas valsts institūciju noteiktā regulēšana, bet gan tie paši kontrolē ekonomikas regulēšanu. Šī teorija neietver sevī citu sabiedrības grupu intereses; Bentlejs un Trūmans uzskata, ka ekonomikas regulēšanas instrumentu izveidē ietekme ir vairākām sabiedrības grupām; Džordžs Stiglers pauž uzskatus, ka ekonomikas regulēšanas instrumentu izveidē ir iesaistītas politiski ietekmīgas sabiedrības grupas.¹³

Apskatot ekonomikas regulēšanas teorijas var secināt, ka ekonomikas regulēšana nekad nedarbosies visas sabiedrības interesēs un jo vairāk un plašākus mērķus ar to vēlēties sasniegt, jo neefektīvāka tā būs kopumā. Tāpat ir jāreķinās ar izmaksām ekonomikas regulēšanas ieviešanā un atbildīgo uzraudzības institūciju darbības uzturēšanā. Lai sasniegtu labākus rezultātus ar ekonomiskās regulēšanas palīdzību, tā ir jāpiemēro noteiktai nozarei un jāievieš skaidri saprotami mērķi un instrumenti šo mērķu sasniegšanai. Tāpat svarīgi ekonomikas regulēšanas

---

¹² Posner R. Theories of economic regulation. 3-8. lpp. Sk. 2015. gada 20. aprīlī:
<http://www.nber.org/papers/w0041.pdf>

¹³ Turpat: 11.-15. lpp.

instrumentu izveidē ņemt vērā to sabiedrības grupu viedokli, kuras tā visvairāk ietekmēs, tajā skaitā ne tikai regulējamās nozares pārstāvjus, bet arī sabiedrības daļu, kuru ietekmē šīs nozares darbība. Arī lauksaimniecības politikas izveidē ir jāņem vērā, gan lauksaimnieku un lauku iedzīvotāju viedoklis, vajadzības un priekšlikumi, gan arī jāraugās, lai tiktu ievērotas lauksaimniecības produktu patērētāju un sabiedrības intereses kopumā. Jo lauksaimniecības politika skar, ne tikai atbalstu lauksaimniekiem, bet arī lauku reģionu sociālo stāvokli, vides aizsardzības un saglabāšanas jautājumus, pārtikas drošības un kvalitātes standartus, lauksaimniecības produktu patērētāju intereses un daudzus citus aspektus, kas jāņem vērā veidojot lauksaimniecības politiku.

1.3. Lauksaimniecības attīstības teorijas

Pirms apskatīt lauksaimniecības politiku sīkāk, ir būtiski iepazīties ar lauksaimniecības attīstības teorijām, jo tās palīdz labāk izprast lauksaimniecības nozares attīstības principus un to, kas liek tajā veikt inovācijas, kas palielina ražību.

Lauksaimniecības pārmaiņu teorija apskata ne tikai to kā lauksaimniecība ir mainījies laika gaitā, bet arī par to kādēļ lauksaimniecība mainās mūsdienās un kas to ietekmē. Lauksaimniecība ir cieši saistīta ar iedzīvotāju daudzumu, jo lauksaimniecība ir galvenais pārtikas avots. Thomas Malthus uzskata ka tas, cik efektīva un cik daudz spējīga saražot pārtikas ir lauksaimniecība, ietekmē to cik liela būs cilvēku populācija un ka tikai saskaroties ar badu un sarūkot populācijai tiek domāts par uzlabojumiem lauksaimniecībā. Savukārt, Dānijas lauksaimniecības ekonomiste Ester Boserup uzskata, ka lauksaimniecība bija spiesta attīstīties un modernizēties, jo pieaugošais iedzīvotāju daudzums radīja pieprasījumu.¹⁴

Malthus uzskata ka lauksaimniecības sektors vienmēr ražo maksimāli iespējamo apjomu, ko atļauj pielietotās tehnoloģijas, savukārt Boserup uzskata ka, ja iedzīvotāju skaits kādā reģionā ir mazs, tad lauksaimniecībā tiek saražots tikai tik, cik ir nepieciešams neizmantojot visu iespējamo potenciālu. Šajos periodos, kad visa lauksaimniecības zeme netika izmantota tā tika kopta, lai neaizaug, tika izdomātas metodes, kā to darīt efektīvāk tādejādi radot jaunas inovācijas un attīstību lauksaimniecībā. Tāpat arī Boserup pierādīja, ka intensīvi apstrādājot lauksaimniecības zemi, neļaujot tai "atpūsties" prasa no lauksaimniekiem vairāk darba un līdzekļu un tajā pašā laikā samazina efektivitāti. Tādejādi Boserup izvirzīja divus saimniekošanas modeļus: pirmais ir tāds, kas prasa daudz zemes resursus, bet salīdzinoši maz darba spēka, un

---

¹⁴ Agricultural Change Theory Sk: 2015. gada 24. aprīlī: <http://artsci.wustl.edu/~anthro/research/56s48cpg.pdf>

tādu, kur zemes resursi ir nepieciešami mazāk, bet darba spēks līdz ar to ir vajadzīgs vairāk. Tomēr Boserup teorijai ir savi mīnusi, piemēram, ne vienmēr būs iespējams palielināt ražību palielinot darba spēku, ko ietekmē gan vides īpašības, gan ekonomiskie aspekti, piemēram, pārāk lielas darba spēka izmaksas padarīs bezjēdzīgu ražošanas intensifikāciju.¹⁵

Brūkfīlds savukārt vērš uzmanību uz to, ka lauksaimniecības produktu pieprasījumu neveido tikai iztikas vajadzībām nepieciešamā pārtika, bet arī sociālie aspekti, piemēram, tradicionālo un rituālo produktu pieprasījums. Tāpat Brūkfīlds norāda arī uz to, ka valstij ir jāiejaucas un jāstimulē intensīvāka un efektīvāka lauksaimniecība, lai spētu nodrošināt iedzīvotājus ar nepieciešamo pārtikas apjomu.¹⁶ Pieaugošs iedzīvotāju daudzums, kāda apvidū vienmēr novedīs vai nu pie lauksaimniecības nozares modernizācijas, vai pie papildus lauksaimniecības zemes izveides.

Mūsdienās tiek prognozēts nepieciešamais lauksaimniecības produktu apjoms un ar lauksaimniecības politikas instrumentu palīdzību tiek ietekmēts tas cik daudz un kāda veida produkcija tiek saražota. Efektīvāka saimniekošana tiek panākta ar atbalsta sniegšanu lauku saimniecību un tehnikas modernizēšanai.

1.4. Lauksaimniecības politika

Lauksaimniecības ir primārā sektora nozare, kas sevī iekļauj lauksaimniecību, mežsaimniecību un zivsaimniecību. Eiropas Savienībā lauksaimniecību struktūra dažādās valstīs mēdz būt atšķirīga it īpaši atšķirības ir vērojamas starp vecajām ES dalībvalstīm un jaunajām, no kurām daudzas ir ietekmējis tas, ka tās ir bijušās PSRS bloka valstis. ES lielākoties lauku saimniecības ir ģimenes business un ienākumi un zaudējumi no saimniekošanas atstāj lielu iespaidu uz visu mājsaimniecību, jo personiskā manta un līdzekļi nav nošķirti no saimniecības līdzekļiem, tāpat lielākoties saimniecībās tiek saimniekots vairāku paaudžu garumā, tādēļ veidojot lauksaimniecības politiku ir jāņem vērā, ka tā ietekmēs ne tikai ekonomiskie aspekti, bet arī sociālie.¹⁷

Veidojot lauksaimniecības politiku mūsdienās viens no galvenajiem uzdevumiem ir panākt, lai tā spētu būt ilgtspējīga. Izmaiņas, ko ir piedzīvojusi lauksaimniecība attīstoties, piemēram, intensīva augkopība, vienas kultūras audzēšana lielās platībās, mehanizācija,

¹⁵ Agricultural Change Theory Sk: 2015. gada 24. aprīlī: <http://artsci.wustl.edu/~anthro/research/56s48cpg.pdf>

¹⁶ turpat

¹⁷ Blandford D. Hill B. Policy Reform and Adjustment in the Agricultural Sectors of Developed Countries. Sk. 2015. gada 16. aprīlī: <http://site.ebrary.com/lib/rsub/reader.action?docID=10255040>

mēslojums maksimālas ražas ieguvei ir radījis tādas problēmas, kā ūdens piesārņošanos un bioloģiskās daudzveidības samazināšanos. Tādēļ mūsdienās veidojot lauksaimniecības politiku ir svarīgi ņemt vērā vides ietekmējošos faktorus.¹⁸

Latvijas vēstures enciklopēdijā Latvijas lauksaimniecība ir raksturota šādi: "Lauksaimniecība ir tradicionāla Latvijas tautsaimniecības nozare. Viens no tās pozitīvajiem aspektiem ir veselīgs līdzsvars starp lauksaimniecību un vidi. Aktīva lauksaimniecība un zems dažādu mēslošanas līdzekļu pielietojums ir devuši iespēju saglabāt Latvija augstu bioloģisko daudzveidību un veselīgu lauku vidi. Minētās priekšrocības dod iespēju attīstīt gan lauku tūrismu, gan veselīgas lauksaimniecības produkcijas ražošanu."¹⁹

Valsts politikā nozīmīgu lomu ieņem lauksaimniecības politika, jo lauksaimniecības sektors ir galvenais pārtikas un to izejvielu ražošanas nozarē, ir svarīgs atjaunojamās enerģijas ražošanā, kā arī pilda sociālās funkcijas saglabājot lauku vidi un nodrošinot lauku reģionu iedzīvotājus ar darbavietām. Valstis īsteno lauksaimniecības politiku galvenokārt ar subsīdiju un muitas barjeru palīdzību. Iestājoties ES Latvija tika ieviesta KLP, Latvijai nākas ievērot ierobežojumus lauksaimniecības atbalstam, kurus nosaka ES, jo Latvija nav to ES valstu starpā, kurām ir atļauts piemērot papildus valsts atbalstu noteiktām teritorijām. Latvijā valsts atbalsts lauksaimniekiem tiek īstenots ar nacionālajām subsīdijām, kredītu garantijām, atbalstu biodegvielas ražošanai, kreditēšanas programmām un valsts galvojumiem.²⁰

Nacionālās subsīdijas ir viens no nozīmīgākajiem Latvijas valsts lauksaimniecības politikas instrumentiem ar to palīdzību tiek finansiāli atbalstīti un stimulēti lauksaimnieki, lai pildītu valsts paredzētos lauksaimniecības politikas mērķus. Šīs subsīdijas piešķir lauksaimniekiem, kas atbilst valsts izvirzītajām prasībām un izpilda valsts noteiktos kritērijus.

Kredītu garantijas: lauksaimniekiem bija iespēja saņemt kredīta garantijas no valsts, ja tiem nebija pietiekama nodrošinājuma kredīta saņemšanai. Lai saņemtu kredīta garantijas

---

¹⁸ Mouysset L. Agricultural public policy: Green or sustainable?, sk: 2015.gada 25. aprīlī: http://ac.els-cdn.com/S0921800914000810/1-s2.0-S0921800914000810-main.pdf?_tid=c6a205dc-eb4c-11e4-a5ef-00000aacb35e&acdnat=1429967751_073993ec5e1510e74e6745f1223501bf

¹⁹ Pārskats par Latvijas ekonomiku, Sk. 2015. gada 15. aprīlī:

<http://www.letonika.lv/groups/default.aspx?r=2&q=lauksaimniec%C4%ABbas%20politika&id=1543501&&g=1>

²⁰Valsts atbalsts. Zemkopības Ministrijas mājaslapa. Sk. 2015. gada 13. maijā: <https://www.zm.gov.lv/zemkopibas-ministrija/statiskas-lapas/valsts-es-atbalsts?id=1639#jump>

lauksaimniekam kredīta pieteikums bija jāiesniedz bankā, kurai bija noslēgts līgums ar Lauku Attīstības fondu.

Atbalsts biodegvielas ražošanai. "Valsts atbalsts ikgadējā biodegvielas daudzuma ražošanai tiek piešķirts Ministru kabineta noteikumos paredzētajā kārtībā. Valsts atbalsts ikgadējā minimāli nepieciešamā biodegvielas daudzuma ražošanai tiek piešķirts un finansiālā atbalsta kvotas biodegvielas veidiem tiek noteiktas Ministru kabineta paredzētajā kārtībā. Ministru kabinets nosaka termiņu, līdz kuram iesniedzams pārskats par iepriekšējā pārskata gadā piešķirto valsts atbalstu, kā arī termiņu un kārtību, kādā ik gadu iesniedzams nepieciešamā atbalsta aprēķins un tā pamatojums."²¹

Kreditēšanas programma: lauksaimniekiem ir iespējams pieteikties divām valsts atbalstītām kreditēšanas programmām. Viena programma ir paredzēta lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produktu ražošanai, bet otra apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai.

Programmā "lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produktu ražošanai", zemes iegādes aizdevumu piešķir lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produktu ražošanai un uz tās esošu būvju iegādei, ja būvju kadastrālā vērtība nepārsniedz 30% no zemes kadastrālās vērtības.²²

Aizdevuma nosacījumi:

- viens saimnieciskās darbības veicējs vai savstarpēji saistītas personas var saņemt vairākus Zemes iegādes aizdevumus, kuru kopsumma nepārsniedz EUR 430 000;
- aizdevumu termiņš ir līdz 20 gadiem;
- zemes iegādes aizdevuma summa nevar pārsniegt 300% no iegādājamās zemes platības tirgus vērtības, kas norādīta neatkarīga sertificēta vērtētāja LAF adresētā iegādājamās zemes novērtējumā; ja zemes iegādes aizdevuma summa pārsniedz 100%, aizņēmējam ir jāsniedz papildu nodrošinājums;
- procentu likme - 3,147 % gadā;

---

²¹ Biodegvielas likums. Latvijas Republikas tiesību akti. Sk. 2015. gada 25. aprīlī:
<http://m.likumi.lv/doc.php?id=104828>

²² Zemes iegādes kreditēšanas programma. Altum mājaslapa: Sk. 2015. gada 20. aprīlī:
http://www.hipo.lv/lv/attistibas_programmas/zemes_iegades_kreditesanas_programma

- zemes iegādes aizdevumu piešķir līdz 2020.gada 31.decembris.

Aizdevuma saņēmējs zemes iegādes aizdevumu var piešķirt saimnieciskās darbības veicējam, kas atbilst šādiem kritērijiem:

- ilgāk nekā gadu ražo Līguma par ES darbību I pielikumā minētos lauksaimniecības produktus, izņemot īscirtmeta atvasāju sugas, piemēram, apsi (*Populus spp.*), kārklu (*Salix spp.*), baltalksni (*Alnus incana*), klūdziņprosu (*Panicum virgatum*), miežubrāli (*Phalaris arundinacea L.*) (prasību neattiecina uz jaunajiem lauksaimniekiem);
- ir reģistrējies (vai jaunā lauksaimnieka gadījumā reģistrēsies līdz aizdevuma izsniegšanai) VID kā nodokļu maksātājs vai saimnieciskās darbības veicējs;
- aizņēmējam nav nodokļu parādi vai ir rakstiska vienošanās ar VID par nodokļu parāda atmaksas grafiku un šī vienošanās tiek pildīta, kā arī, ja pārmaksātā nodokļu summa ir lielāka par nodokļu parādu;
- atbilstoši VID iesniegtajai gada ienākumu deklarācijai vai uzņēmuma gada pārskatam par pēdējo noslēgto gadu tā ieņēmumi no lauksaimniecības produktu ražošanas ir vismaz EUR 284 no hektāra, ieņēmumos iekļaujot ES atbalstu pasākumā "Agrovide" vai apakšpasākumos "Agrovides maksājumi", bet neskaitot citu saņemto valsts un ES atbalstu.²³

Programmā "apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai" aizdevumi pieejami LR reģistrētiem saimnieciskās darbības veicējiem, kuri nodarbojas ar lauksaimniecības produktu primāro ražošanu, LPKS, kas atbilst normatīvajos aktos par lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību atbilstības izvērtēšanu noteiktajām prasībām, kā arī augļu un dārzeņu ražotāju grupām, kas atbilst normatīvajos aktos par augļu un dārzeņu ražotāju grupu atzīšanu noteiktajām prasībām.

Aizdevuma nosacījumi:

- aizdevuma summa - EUR 7 000 līdz EUR 1 000 000; lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām - līdz EUR 2 850 000;
- aizdevuma atmaksas termiņš līdz 24 mēnešiem;

---

²³ Zemes iegādes kreditēšanas programma. Altum mājaslapa: Sk. 2015. gada 20. aprīlī:
http://www.hipo.lv/lv/attistibas_programmas/zemes_iegades_kreditesanas_programma

- fiksēta aizdevuma procentu likme: no 4%.

Aizdevumiem iespējams piesaistīt Lauku Attīstības Fonda garantijas. Aizdevumus piešķir līdz 2020.gada 31.decembrim. Lemjot par aizdevuma piešķiršanu, ALTUM izvērtēs uzņēmuma spēju atmaksāt aizdevumu: tiek pārbaudīta aizņēmēja kredītvēsture, analizēta uzņēmuma finanšu situācija, ienākumu un izdevumu struktūra, līdzšinējā darbība, plānotā ienākumu, izdevumu prognoze un finanšu stāvoklis nākamajam ražošanas ciklam, tiek plānota naudas plūsma tuvākajiem 12 mēnešiem un izvērtēta aizdevuma nodrošinājuma pietiekamība utt. Kā aizdevuma galvotāji var tikt piesaistīti uzņēmuma īpašnieki, kuriem pieder vismaz 10% kapitāla daļu.²⁴

Kopš 2009. gada lauksaimnieku apgrozāmo līdzekļu aizdevumu programmas ietvaros atbalstu ir saņēmuši 1118 projekti, kopumā 52 miljonus eiro. Visvairāk ir atbalstīti projekti graudu audzēšanā, kopumā 591 projekts, piena lopkopībā kopumā 200 projekti un jauktajā lauksaimniecībā 91 projekts. Zemgales reģions ir bijis visaktīvākais programmas izmantotājs, kopumā kopš 2009. gada Zemgalē ir atbalstīts 371 projekts, 19 miljonu eiro vērtībā.²⁵

Lauksaimniecības investīciju aizdevumu projekti ir atbalstīti 49 miljonu eiro apjomā un kopskaitā 626 no visiem iesniegtie projekta pieteikumi kopš 2009. gada. Arī šajā programmā visvairāk atbalstītie projekti bija graudu audzēšanā kopumā 307 projekti, piena lopkopībā 151 projekts un jauktajā lauksaimniecībā 78 projekti. Zemgales reģions ir bijis visaktīvākais programmas izmantotājs ar 197 projektiem kopumā 18 miljonu eiro vērtībā.²⁶

---

²⁴ Apgrozāmie līdzekļi lauksaimniekiem programma. Altum mājaslapa: Sk. 2015. gada 20. aprīlī:
http://www.hipo.lv/lv/attistibas_programmas/apgrozamo_lidzeklu_aizdevumi_lauksaimniekiem

²⁵ Lauksaimnieku apgrozāmo līdzekļu aizdevumu programma Sk. 2015. gada 20. aprīlī:
<http://atbalstaprogrammas.lv/lauksaimnieki.php>

²⁶ Lauksaimniecības investīciju aizdevumu programma. Altum mājaslapa: Sk. 2015. gada 20. aprīlī:
<http://atbalstaprogrammas.lv/investicijas.php>

2. ES kopējā lauksaimniecības politika

2.1. Kopējā lauksaimniecības politika

Pirms apskatīt lauksaimniecības nozares situāciju Latvijā ir svarīgi iepazīties ar ES kopējo lauksaimniecības politiku, tās finansēšanas mehānismiem, politikas piedzīvotajām reformām un to mērķiem.

Eiropas Savienībā ir vairākas nozares, kurās darbojas kopēja politika, kas ir saistoša visām ES dalībvalstīm. Viena no nozarēm, kurā darbojas kopējā Eiropas Savienības politika ir lauksaimniecības nozare. ES kopējā lauksaimniecības politika palīdz nodrošināt ES iedzīvotājus ar nekaitīgu, kvalitātes prasībām atbilstošu pārtiku, bet lauksaimniekiem dod nepieciešamo atbalstu šādas pārtikas ražošanai.²⁷

Gandrīz puse no likumiem, kas pieņemti ES, skar kopējo lauksaimniecības politiku. Lauksaimniecības nozare ir starp nozīmīgākajām nozarēm, kuru politiku veido ES. KLP nosaka, gan lauksaimniecības produktu ražošanas procesa, gan pārstrādes un tirdzniecības regulējošos likumus.²⁸

Eiropas Savienības kopējo lauksaimniecības politiku vienojoties kopīgi rada ES dalībvalstis, kas arī pašas šo politiku ievieš. Šīs politikas mērķis ir nodrošināt lauksaimniekiem stabilus ienākumus un atbalstīt patērētāju kvalitātes prasībām piemērotu pārtikas produktu ražošanu, kā arī veicināt lauksaimnieku darbības virzienu attīstību jaunos segmentos, piemēram, atjaunojamās enerģijas ražošanā.

"ES Kopējā lauksaimniecības politika tika izveidota 1957. gadā, lai garantētu Eiropas Kopienas nodrošinājumu ar pārtiku. Šodienas Kopējās lauksaimniecības politikas mērķi ir:

- a) celt lauksaimniecības ražīgumu, veicinot tehnikas un lauksaimniecības ražošanas attīstību, kā arī panākot ražošanas faktoru, jo īpaši darbaspēka, optimālu izmantojumu;
- b) šādi panākt pietiekami augstu dzīves līmeni lauku iedzīvotājiem, jo īpaši palielinot lauksaimniecībā nodarbināto personu individuālos ienākumus;
- c) stabilizēt tirgus;
- d) nodrošināt piedāvāto produktu pieejamību tirgū;

---

²⁷Eiropas Komisija Komunikācijas ģenerāldirektorāts Iedzīvotāju informācijas dienests. (2014). Ieskats Eiropas Savienības politikā Budžets. Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs. 16 lpp.

²⁸ Kas ir Eiropas Savienības kopējā lauksaimniecības politika, Eiropas Savienības Mājas mājaslapa. Sk. 2015. gada 28. martā.:

<http://www.esmaja.lv/eiro-info/lauksaimnieciba-un-partika/kas-ir-eiropas-savienibas-kopeja-lauksaimniecibas-politika>

e) panākt, ka patērētāji piedāvātos produktus saņem par samērīgām cenām."²⁹

KLP ieviešanas sākumā, tās budžets sastādīja apmēram divas trešdaļas no kopējā ES budžeta. Pašlaik KLP ik gadus tiek piešķirti vairāk nekā 50 miljardi eiro gadā, kas sastāda 40% no visa ES budžeta.³⁰

Kopējā lauksaimniecības politika sastāv no diviem pīlāriem. Pirmais pīlārs sevī ietver lauksaimniecības politikas virzienu, bet otrais lauku attīstības virzienu. Ar kopējās lauksaimniecības politikas palīdzību ES cenšas lauksaimniekus nodrošināt ar stabilu ienākumu daļu un finansējumu tirgus atbalstam. Šim mērķim tiek paredzēti šādi atbalsta mehānismi: tiešie maksājumi, ES Tirgus kopējās organizācijas mehānismi (intervences iepirkumi, privātās uzglabāšanas atbalsts, eksporta kompensācijas u.c.) un tirgus veicināšanas pasākumi.³¹

Tiešie maksājumi ir ikgadējs atbalsts lauksaimniekiem ar mērķi nodrošināt ienākumu atbalstu un veicināt vairāk uz tirgu orientētu un ilgtspējīgāku lauksaimniecību.³²

Tirgus veicināšanas pasākumu mērķis ir pilnībā informēt patērētājus par lauksaimniecības produktiem un kā tie ir ražoti, par to kvalitāti, uzturvērtību un drošību. Veicināšanas programmas palīdz atvērt jaunus tirgus ārpus ES.³³

"Lauku attīstības politikas jeb II pīlāra finansējums Lauku attīstības programmas ietvaros tiek novirzīts šādiem mērķiem un pasākumiem:

I. Lauksaimniecības un mežsaimniecības sektora konkurētspējas veicināšana. Šai nolūkā tiek sniegts atbalsts pārstrukturizēšanas, attīstības un inovatīviem pasākumiem, kā arī, lai paaugstinātu iedzīvotāju profesionālo kvalifikāciju un zināšanas lauksaimniecības un mežsaimniecības sektorā.

---

²⁹ Lauksaimniecība un zivsaimniecība, Latvija Eiropas Savienībā mājaslapa. Sk. 2015. gada 3. aprīlī
:http://www.esia.gov.lv/ricibas-jomas/lauksaimnieciba-zivsaimnieciba

³⁰ Eiropas Savienības Kopējās lauksaimniecības politikas apraksts, Eiropas Savienības Mājas mājaslapa, Sk. 2015. gada 2. janvārī: http://www.esmaja.lv/eiro-info/lauksaimnieciba-un-partika/eiropas-savienibas-kopejas-lauksaimniecibas-politikas-apraksts

³¹ EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA, ar ko groza Padomes Regulu (EK) Nr. 73/2009 attiecībā uz lauksaimniekiem paredzētu tiešo maksājumu piemērošanu 2013. gadā /* COM/2011/0630 galīgā redakcija - 2011/0286 (COD) */, Sk. 2015. gada 5. aprīlī: http://publications.europa.eu/resource/cellar/09f035b7-1139-44a7-964c-9341aae25c4a.0007.02/DOC_1

³²Lauksaimniecība un zivsaimniecība, Latvija Eiropas Savienībā mājaslapa. Sk. 2015. gada 16. martā: http://www.esia.gov.lv/ricibas-jomas/lauksaimnieciba-zivsaimnieciba/visparigs-apraksts-lauksaimnieciba

³³Turpat

2. Vides un lauku ainavas uzlabošana, atbalstot vidi saudzējošu ražošanas metožu pielietošanu.

3. Lauku dzīves kvalitātes veicināšana un ekonomikas dažādošana, attīstot un dažādojot uzņēmējdarbību lauku teritorijā, kā arī uzlabojot esošo lauku infrastruktūru.

4. LEADER pieejas īstenošana. LEADER programmas lauku attīstības veicināšanai pamatprincips - vietējo iedzīvotāju iniciatīva, iesaistoties savas teritorijas problēmu risināšanā. Pārstāvji no dažādiem sektoriem (ekonomiskie, sociālie un pašvaldību pārstāvji) apvienojas un izveido vietējo rīcības grupu. Tā izstrādā uz vietējo iedzīvotāju vajadzībām balstītu vietējo attīstības stratēģiju, nosaka teritorijas attīstības prioritātes un sniedz iespēju vietējiem iedzīvotājiem realizēt pašu izstrādātus projektus, kas saskaņoti ar šo attīstības stratēģiju.³⁴

Francijas Nacionālā Zinātnes centra pētniece Lauriane Mouysset vērš kritiku pret ES KLP, viņa uzskata: kaut arī Eiropas Savienības KLP mērķi jau 15 gadus ir veicināt videi draudzīgu saimniekošanu un atjaunot vides bioloģisko daudzveidību, tomēr rezultāti vēl joprojām nav tik nozīmīgi kā gribētos. Daudz tiek domāts kā ietekmēt videi draudzīgu saimniekošanu ar KLP finansējuma sadales starpniecību. Otra problēma, kas atklājas KLP mērķu īstenošanā ir tā ka sociālekonomiskie mērķi, kas būtu jāsasniedz KLP ar subsīdiju palīdzību - stabili ienākumi lauksaimniekiem dažādo reģionālo īpašību dēļ ir radījuši situāciju, ka labvēlīgākos reģionos lauksaimnieki ir spējuši intensificēt un modernizēt ražošanu un kļuvuši turīgāki, bet mazāk labvēlīgos reģionos subsīdijas palīdz tikai izdzīvot, tādejādi radot plaisu starp turīgajiem un nabadzīgākajiem lauksaimniekiem, kuri sāk pamest lauksaimniecību un zemi vairs neapstrādās.³⁵

2.2. KLP reformas

Ekonomiskā situācija pasaulē ir mainīga, tāpat kā citās nozarēs arī lauksaimniecības nozarē notiek izmaiņas, kurām ir jāspēj pielāgoties, tāpat lauksaimniecības nozari papildus ietekmē arī klimata izmaiņas, kuras ir jāņem vērā veidojot lauksaimniecības politiku. Eiropas Savienībai veidojot kopējo lauksaimniecības politiku ir jāņem vērā visu dalībvalstu intereses un iespējas,

³⁴ Lauksaimniecība un zivsaimniecība, Latvija Eiropas Savienībā mājaslapa. Sk. 2015. gada 16.

martā:<http://www.esia.gov.lv/ricibas-jomas/lauksaimnieciba-zivsaimnieciba/visparigs-apraksts-lauksaimnieciba>

³⁵ Agricultural public policy: Green or sustainable?, L. Mouysset, sk: http://ac.els-cdn.com/S0921800914000810/1-s2.0-S0921800914000810-main.pdf?_tid=c6a205dc-eb4c-11e4-a5ef-00000aacb35e&acdnat=1429967751_073993ec5e1510e74e6745f1223501bf

kas iespēju robežās tiek arī darīts, tomēr laika gaitā arī labi veidotās un pārdomātās politikās parādās kādi trūkumi. Šī iemesla dēļ ir nepieciešamas reformas, lai panāktu pēc iespējas efektīvāku politikas darbību. Eiropas Savienības KLP ir piedzīvojuši nozīmīgas reformas vairākas reizes savas pastāvēšanas laikā, saskaroties gan ar ES paplašināšanās radītajām sekām, gan izmaiņām tirgū.

Lielākā kopējās lauksaimniecības politikas reforma ES bija Agenda 2000. Nepieciešamība pēc tās radās, jo ES gaidīja paplašināšanos 2004. gadā, kas radīja jaunus izaicinājumus KLP, ar kuriem bija jāsaprotas tikt galā, veidojot ilgtspējīgu lauksaimniecības politiku. Viens no reformas mērķiem bija samazināt lauksaimniecības produkcijas pārprodukciju, ar ko nācās saskarties ES. Tāpat reformas nepieciešamību veicināja Pasaules tirdzniecības organizācijas iebildumi pret KLP.³⁶ Reforma sevī ietvēra vairākus pasākumus. 2003. gadā tika īstenota Luksemburgas reforma, kuras uzdevums bija mainīt lauksaimnieku atbalsta mehānismus, no ražošanas jeb cenu atbalsta uz ražotāja jeb lauksaimnieka tiešo ienākumu atbalstu. Šīs reformas mērķis bija ļaut lauksaimniekiem ražot produktus, pēc kuriem ir pieprasījums no patērētājiem un turpināt saņemt atbalstu no ES lauku iedzīvotāju dzīves līmeņa saglabāšanai. Uz ES kandidātvalstīm, kas bija arī Latvija attiecās pirmsiestāšanās instruments lauksaimniecības jomā SAPARD. SAPARD atbalstīja strukturālas reformas lauksaimniecībā un lauku attīstību. Latvijā SAPARD projektos 25% finansējuma piešķīra valsts, bet 75% nāca no ES. Jauno dalībvalstu pievienošanās ES 2004. gadā atstāja milzīgu ietekmi uz lauksaimniecības nozari ES, jo lauksaimnieku skaits pieauga no 6 miljoniem līdz 13 miljoniem. Tajā pašā laikā produktu ražošana varēja pieaugt tikai par aptuveni 20%.³⁷

Kaut arī subsīdiju lielums joprojām ir atkarīgs no saražotās produkcijas apjoma, tomēr lielāku nozīmi, tajā cik lielu atbalsta daudzumu lauksaimnieks saņems ieņem saimniecības lielums. Līdz ar ES paplašināšanos no 15 līdz 27 dalībvalstīm, lauksaimniecībā izmantotās zemes apjoms pieauga par 70%, kas radīja jaunus izaicinājumus KLP³⁸

---

³⁶ EU4journalists mājaslapa sk. 2015.gada 29martā: <http://www.eu4journalists.eu/index.php/dossiers/latvian/C8/>

³⁷ Kas ir Eiropas Savienības kopējā lauksaimniecības politika, Eiropas Savienības Mājas mājaslapa. Sk. 2015. gada 15. februārī.:

<http://www.esmaja.lv/eiro-info/lauksaimnieciba-un-partika/kas-ir-eiropas-savienibas-kopeja-lauksaimniecibas-politika>

³⁸ Turpat

2.3. Kopējās lauksaimniecības politikas „veselības pārbaude”

Kopējās lauksaimniecības politikas "veselības pārbaude" bija nepieciešama, lai pārbaudītu, vai KLP instrumenti darbojas atbilstoši KLP mērķiem un jaunu instrumentu ieviešana, kas ļautu KLP kļūt efektīvākai un piemēroties tirgus izmaiņām. Tās mērķis ir padarīt KLP vienkāršāku un atbilstošāku pašreizējai tirgus, vides un klimata izmaiņu situācijai.

Atziņas, kas tika gūtas kopējās lauksaimniecības politikas "veselības pārbaudes" laikā ļāva izstrādāt šādus ierosinājumus KLP darbībai: atcelt lauksaimniecībā izmantojamās zemes atstāšanu atmatā un pakāpeniski palielināt piena kvotas pirms to atcelšanas 2015. gadā, kā arī samazināt tirgus intervenci. Šīs izmaiņas ļauj lauksaimniekiem padarīt saimniekošanu efektīvāku. Tika ierosināts arī palielināt modulāciju, kas samazināja tiešo maksājumu apjomu lauksaimniekiem, bet ietaupītos līdzekļus novirzīt Lauku attīstības fondā. Šos līdzekļus paredzēts izmantot ar vides aizsardzību saistītos jautājumos: ūdens resursu apsaimniekošanas uzlabošanai, bioloģiskās daudzveidības aizsardzībai u.tml.³⁹

Daudzās ES kopējās lauksaimniecības politikas reformas pierāda to, ka KLP ar laiku dažādu apstākļu ietekmē zaudē savu efektivitāti un to ka ES dalībvalstis vienojoties bieži vien nonāk pie kompromisiem, kas tomēr neļauj KLP darboties maksimāli sasniedzot mērķus visās ES dalībvalstīs.

2.4. Eiropas savienības budžets

Eiropas savienības budžets 2014. gadā bija 142 640,5 miljoni Eiro. No Eiropas savienības budžeta 2014. gadā 94% bija paredzēti projektiem Eiropas Savienības un citās valstīs, bet 6% tika novirzīti Eiropas Savienības pārvaldei. Lauksaimniecība finansējumu saņem no budžeta daļas, kas paredzēta ilgtspējīgai izaugsmei: dabas resursiem, kuras apjoms ir 41,6% no kopējā Eiropas savienības budžeta, jeb 59 267,2 miljoni eiro. Eiropas Lauksaimniecības garantiju fondam (ELGF) 2014. gadā piešķirti 43,8 miljardi eiro. Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai budžets 2014. gadā sasniedza 14 miljardus eiro.

2014. gadā Eiropas Savienības budžeta apjoms, kas tika paredzēts Latvijai bija 1,0632 miljardi Eiro. 33% no tā tiek novirzīti lauksaimniecībai, 61.8% Reģionālā politika (strukturālie

---

³⁹ Eiropas komisijas mājaslapa, Sk. 2015. gada 5.aprīlī: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-08-1749_lv.htm

un kohēzijas fondi), 3,6% pētniecība un attīstība, 0,7% pilsoniskā brīvība, drošība un taisnīgums, 0,8% pārvalde. Eiropas savienības budžetā 2014. gadā Latvija iemaksāja 248,3 miljonus eiro.⁴⁰

Eiropas savienības lauksaimniecības budžets sastāv no diviem fondiem Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda un Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai. ELGF finansē tiešos maksājumus lauksaimniekiem un pasākumus, kuru mērķis ir reaģēt uz tirgus traucējumiem, tādiem kā privāta vai publiska uzglabāšana un eksporta kompensācijas.⁴¹

Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai - fonds atbalsta lauku apvidu attīstību, jo īpaši mežsaimniecības un lauksaimniecības jomās. Tas arī atbalsta saimniecisko darbību dažādošanu un līdz ar to jaunu ienākumu avotu izveidi šo apvidu iedzīvotājiem. Mērķis ir panākt, lai lauku apvidi atkal būtu dinamiski, un aizsargāt ES lauku apvidu mantojumu. Turklāt ELFLA uzmanības centrā ir jautājumi, kuru nozīme arvien pieaug, tādi kā klimata pārmaiņas, atjaunojamās enerģijas avoti, bioloģiskā daudzveidība un ūdens resursu apsaimniekošana. No 2014. gada vismaz 30 % lauku attīstības programmu budžeta būs jāatvēl agrovides pasākumiem, bioloģiskās lauksaimniecības atbalstam vai projektiem, kas saistīti ar vidi atbalstošiem ieguldījumiem vai inovācijas pasākumiem.⁴²

2.5. Eiropas savienības tiešie maksājumi

2010. gadā Varšavā pieņemtajā deklarācijā par Kopējās lauksaimniecības politikas nākotni pēc 2013.gada ir teikts, ka tiešajiem maksājumiem ir jāpaliek par galveno KLP instrumentu, kas atbalsta un stabilizē ieņēmumus, kā arī nodrošina sabiedrību ar sabiedrisko labumu. Tiešais maksājums ir maksājums, ko piešķir tieši lauksaimniekam noteiktu atbalsta shēmu, tai skaitā vienotā maksājuma, vienotā platību maksājuma ietvaros. Tiešo maksājumu mērķis ir ļaut lauksaimniekiem saimniekot gūstot garantētus finansiālos līdzekļus, ja tie izpilda noteiktās Eiropas Savienības prasības. Tas ir instruments, ar kura palīdzību tiek atbalstīta lauksaimniecības nozare Eiropas Savienības dalībvalstīs un īstenota KLP. Maksājumi palīdz uzturēt lauku saimniecības, jo bieži vien tas ir nozīmīgs finanšu ieņēmumu avots, kas palīdz lauksaimniekiem pārvarēt lielāka vai mazāka mēroga krīzes. Tie dod iespēju arī piedāvāt lauksaimniecības produkciju patērētājiem par pieņemamām, stabilām un konkurētspējīgām cenām. Vidēji ES tiešo maksājumu apjoms veido gandrīz trešo daļu no saimniecības finanšu ieņēmumiem. Pēdējās lielās

---

⁴⁰Kā tiek izlietots ES budžets, Eiropas Savienības mājaslapa. Sk. 2015. gada 17. martā.: http://europa.eu/about-eu/basic-information/money/expenditure/index_lv.htm

⁴¹ Eiropas Savienības fondu mājaslapa. Sk. 2015. gada 10. martā.: <http://www.esfondi.lv/page.php?id=414>

⁴² Eiropas Savienības fondu mājaslapa. Sk. 2015. gada 10. martā.: <http://www.esfondi.lv/page.php?id=414>

ekonomiskās krīzes laikā, kas risinājās 2009. gadā bija saimniecības, kurām tiešie maksājumi veidoja aptuveni divas trešdaļas no kopējiem saimniecības gada ienākumiem. Ar šo maksājumu palīdzību ir iespējams panākt to, ka lauksaimnieki saimniekošanas laikā pielieto metodes un veic darbības, kas dod labumu visai sabiedrībai kopumā, bet iespējams citādi nebūtu ekonomiski izdevīgi. KLP 2014-2020. gadam ir noteikts, ka 30 procenti no tiešā atbalsta maksājumiem tiks pārskaitīti lauksaimniekiem, kas ievēro efektīvas lauksaimniecības metodes, lai saglabātu bioloģisko daudzveidību, augsnes kvalitāti un vidi kopumā. Piemēram, runa ir par kultūru dažādošanu, ilggadīgo zālāju uzturēšanu vai ekoloģisku platību saglabāšanu lauku saimniecībās.⁴³

Tiešo maksājumu apjoms dažādās dalībvalstīs mēdz atšķirties, jo tos nosaka katras valsts vēsturiskie statistikas rādītāji lauksaimniecībā, tas arī kalpo par iemeslu tam, ka Latvija ir ES dalībvalsts, kas saņem vismazākos maksājumus un vienu hektāru. Pirms iestāšanās ES notika sarunas ar visām kandidātvalstīm, kurām par pamatu tika ņemti dažādi statistikas rādītāji noteiktā laika periodā (tas ir, no 1995. līdz 1999. gadam), piemēram, laukaugu platības un ražība uz 1 hektāru vai liellopu skaits. Jaunās dalībvalstīs (toreiz vēl tikai kandidātvalstīs) centās panākt, lai šie references rādītāji būtu pēc iespējas labvēlīgāki – šajā gadījumā pēc iespējas lielāki, jo no tā bija atkarīgs, cik lielu kopējo finansējumu ES piešķirs dalībvalstīm tiešajiem maksājumiem. Bet situācija bija tāda, ka mūsu valstij šie rādītāji dotajā laika posmā nebija tie labākie. Tam ir dažādi iemesli Latvijai šie nebija labākie lauksaimniecības attīstības gadi, un references rādītāji bija zemi, jo apsaimniekotās laukaugu platības bija nelielas salīdzinājumā ar pārējām lauksaimniecībā izmantojamām platībām. Iespējams arī, ka pieejamie statistikas dati neraksturoja reālo situāciju, jo datu precizitāte ir atkarīga arī no lauksaimnieka godaprāta un attieksmes, cik precīzi tiek skaidrota un uzrādīta statistikas situācija saimniecībā.⁴⁴

Tiešajiem maksājumiem laika posmā no 2014.-2020.gadam būs pieejams finansējums 1,717 miljardi eiro apmērā. Latvijas lauksaimnieki no ES tiešo maksājumu budžeta, sākot no 2014.gada saņems 109 eiro/ha, 2019.gadā sasniedzot 196 eiro/ha. Salīdzinot ar pašreizējo periodu (2007-2013), Latvijas zemnieki laika posmā no 2014.-2020. gadam saņems par 135% vairāk tiešmaksājumus, tas ir 2,3 reizes vairāk.

---

⁴³ Eiropas komisijas mājaslapa, Sk. 2015. gada 7.janvārī:[//europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-631_lv.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-631_lv.htm)

⁴⁴ Eiropas Lauksaimniecība. Nauda un politika. Zemkopības Ministrijas mājaslapa, Sk. 2015. gada 28. martā: https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/18/39/KLP_publ2.pdf

2.6. Kopējā lauksaimniecības politika 2014.-2020. gadam.

Plašas izmaiņas salīdzinot ar iepriekšējo plānošanas perioda lauksaimniecības budžetu skar daudzgadu budžetu 2014.-2020. gadam. Notiks tiešo maksājumu izlīdzināšana dalībvalstu starpā, dalībvalstīm, kurām tiešie maksājumi ir mazāki tie tiks pakāpeniski palielināti, bet dalībvalstīm, kuras saņem lielākos tiešos maksājumus tie tiks pakāpeniski samazināti.

KLP budžets 2014. -2020. gadam veidos apmēram 38 % no vispārējā ES budžeta. Kopējās KLP izmaksu summa nākamajiem septiņiem gadiem ir 408,31 miljardi Eiro. Gada budžetam katru gadu vajadzētu samazināties 2020. gadā tam būtu jābūt par 15 % mazākam nekā 2013. gadā. Reforma stājās spēkā 2014. gada janvārī. Daudzi jaunie noteikumi būs jāpiemēro tikai no 2015. gada, lai dotu dalībvalstīm laiku ieviest jauno politiku un informēt un sagatavot lauksaimniekus. Reforma ir pilnībā saskaņota ar Kopējās lauksaimniecības politikas pamatprincipiem. Saskaņā ar tiem arī turpmāk galvenā uzmanība tiks pievērsta pietiekamai augstas kvalitātes nekaitīgas pārtikas piegādei ES un pasaulē par patērētājiem pieņemamām cenām. Tajā pašā laikā reforma pilnībā ievēro ES noteikumus par dzīvnieku labturību un vidi, kā arī nodrošina Eiropas lauksaimniekiem pietiekami augstu dzīves līmeni. Tiek saglabāta KLP pīlāru struktūra. 1. pīlārs attiecas uz ienākumu atbalstu un tirgus pārvaldības pasākumiem, savukārt 2. pīlārs – uz lauku attīstību.⁴⁵

Maksājumu struktūra, kas ar 2015. gadu tiek īstenota Latvijā ir šāda: 45 % tiks novirzīti vienotajiem platību maksājumiem, 30 % zaļināšanas maksājumiem, 15 % saistītais atbalsts, no kura vismaz 2% jāizmanto proteīnaugu atbalstam, 10 % mazo lauksaimnieku atbalsts un 2 % jauno lauksaimnieku atbalstam.⁴⁶

Tiešo maksājumu juridiskais satvars paredz mērķtiecīgākus tiešo maksājumu piešķiršanas nosacījumus, kas nozīmē, jo lielāks ir potenciālais atbalsta saņēmējs, jo vairāk atbalsta saņemšanas prasību uz viņu attiecināmas. Vairāk nekā 80% no tiešo maksājumu finansējuma tiks izmaksāti platībmaksājumu veidā. Tādēļ, lai saņemtu tiešo maksājumu atbalstu par lauksaimniecības zemi, tai jāatbilst minimāliem atbalsta saņemšanas nosacījumiem, atbalsttiesīgās lauksaimniecības zemes nosacījumiem, un ir jāveic lauksaimnieciskā darbība uz katra hektāra. Minimālie atbalsta saņemšanas nosacījumi nozīmē, ka VPM pieteiktajai

⁴⁵ Eiropas Savienības padomes mājaslapa Sk. 2015. gada 29. martā:
<http://www.consilium.europa.eu/lv/policies/cap-reform/>

⁴⁶ Lauksaimniecības 2013. gada ziņojums. Sk. 2015. gada 15. martā:
https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/45/84/LAUKSAIMNIECIBASZINOJUMS_2014.pdf

lauksaimniecības zemes platībai kopā jābūt vismaz 1 ha, ko var veidot atsevišķi lauki, no kuriem katra lauka platība nav mazāka par 0,3 ha.⁴⁷

Atbalsta tiesīgas lauksaimniecības zemes kritēriji nosaka VPM atbalsta piešķiršanu tikai par lauksaimniecības zemi, kas atbilst aramzemes, ilggadīgo zālāju un ilggadīgo stādījumu definīcijai un īsirtmeta atvasāju nosacījumiem. Atbalsta tiesīgas lauksaimniecības zemes nosacījumi paredz, ka veicama lauksaimnieciskā darbība, kā arī lauksaimniecības zeme pārsvarā izmantojama lauksaimnieciskajai darbībai.⁴⁸

Lauksaimnieciskā darbība nozīmē, ka lauksaimniecības zemi izmanto lauksaimniecības produktu ražošanai, tai skaitā kultūraugu audzēšanai un novākšanai, lauksaimniecības dzīvnieku turēšanai. Kā arī par lauksaimniecisko darbību uzskata lauksaimniecības zemes saglabāšanu ganīšanai vai kultūraugu audzēšanai piemērotā stāvoklī. Pēdējā nosacījuma atbilstība būs pārbaudāma, nosakot ikgadēji veicamas minimālās darbības vai nosakot lauksaimniecības zemes raksturojumu. Paredzams, ka attiecībā uz zālājiem tiks noteiktas ganīšanas vai zāles pļaušanas un novākšanas prasības, kā arī botāniskā zelmeņa sastāva nosacījumi.⁴⁹

Lauksaimnieki, kuriem aprēķinātā tiešie maksājumu summa pārsniegs 2000 EUR, tiks pakļauti finanšu disciplīnas mehānismam. Tas nozīmē, ka summas, kas pārsniegs 2000 EUR, var tikt samazinātas. 2013. gada un 2014. gada finanšu disciplīnas korekcijas likme bija attiecīgi 2,4% un 1,3%. Finanšu disciplīnas mehānisms tiek īstenots, lai nodrošinātu to, ka KLP finansēšanai izmantotās summas nepārsniedz gada maksimālos apjomus, un lai finansētu krīzes rezerves vajadzības, ik gadu 433 milj. EUR.⁵⁰

Tiešo maksājumu juridiskais satvars paredz, ka tiešie maksājumi novirzāmi tikai aktīviem lauksaimniekiem. Tādēļ personas, kuras darbosies negatīvajā sarakstā iekļautajās nozarēs, un kurām aprēķinātie tiešie maksājumi iepriekšējā gadā pārsniegs 5000 EUR, tiešos maksājumus nesaņems, ja vien tās nepierādīs, ka ir aktīvi lauksaimnieki. Pierādījumu varēs iesniegt, izvēloties pierādīt atbilstību vienam no trim noteiktiem kritērijiem, un tie ir:

- Tiešie maksājumi veido vairāk nekā 5% no nelauksaimnieciskās darbības ieņēmumiem;

---

⁴⁷ Lauksaimniecības 2013. gada ziņojums. Sk. 2015. gada 15. martā:

https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/45/84/LAUKSAIMNIECIBASZINOJUMS_2014.pdf

⁴⁸ Turpat

⁴⁹ Turpat

⁵⁰ Turpat

- Lauksaimnieciskā darbība ir nozīmīga, ja personas lauksaimnieciskās darbības ieņēmumi ir vismaz 1/3 no kopējiem ieņēmumiem;

- Lauksaimnieciskā darbība ir pamatdarbība – ja neto apgrozījums no lauksaimnieciskās darbības veido lielāko īpatsvaru starp saimniecības saimnieciskās darbības veidiem.

Lauksaimniekiem, kuriem aprēķinātais vienotais platības maksājums pārsniegs 150 000, būs jārēķinās, ka summu virs 150 000 EUR samazinās par 5%. Lauksaimniekam gan būs iespēja izvēlēties samazināmo summu padarīt mazāku, no tās atrēķinot ar lauksaimniecisko darbību saistītās un izmaksātās darba algas un ar tām saistītos nodokļu maksājumus.⁵¹

Latvijas Valsts agrārās ekonomikas institūts ir veicis pētījumu „ES reformētās lauksaimniecības atbalsta tiešmaksājumu sistēmas ieviešanas pamatscenāriji un to ietekmes novērtējums”, un tā rezultāti liecina, ka PPVA ir nepieciešams priekšnoteikums ienākumu nesamazināšanai jaunās tiešā atbalsta shēmas struktūras ieviešanas brīdī visās saimniecību lielumu grupās. Savukārt PPVA nodrošināšana pēc 2017.gada Latvijas lauksaimniekiem izmaksāto atbalstu tuvinātu vidējam ES līmenim.

Lai varētu izmaksāt minētos PPVA atbalsta maksājumus no Zemkopības ministrijas budžeta programmas 64.00.00. „Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda (ELGF) projektu un pasākumu īstenošana” apakšprogrammas 64.08.00. „Izdevumi Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda (ELGF) projektu un pasākumu īstenošanai (2014–2020)”, Zemkopības ministrijai jāparedz šāds finansējums PPVA nodrošināšanai no vienotā platībmaksājuma shēmas 2015.–2020.gadā:

- 1) 42 480 000 euro – 2015. gadā (75% no 2013.gada finansējuma);
- 2) 39 648 000 euro – 2016. gadā (70%);
- 3) 36 816 000 euro – 2017. gadā (65%);
- 4) 33 984 000 euro – 2018. gadā (60%);
- 5) 31 152 000 euro – 2019. gadā (55%);
- 6) 28 320 000 euro – 2020. gadā (50%).⁵²

---

⁵¹ Lauksaimniecības 2013. gada ziņojums. Sk. 2015. gada 15. martā:
https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/45/84/LAUKSAIMNIECIBASZINOJUMS_2014.pdf

⁵² Zemkopības Ministrijas Informatīvais ziņojums “Par pasākumiem, kas tiks finansēti no Kopējās lauksaimniecības politikas un Kopējās zivsaimniecības politikas īstenošanas instrumentiem” Sk: 2015. gada 13. aprīlī:
<http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40333198>

Tiešo maksājumu veidi un to piešķiršanas pamatnosacījumi 2014-2020 plānošanas periodā⁵³

Tiešo maksājumu veidi	Piešķiršanas pamatnosacījumi
Vienotais platības maksājums	<p>Piešķirs par labā lauksaimniecības stāvoklī esošu lauksaimniecības zemes hektāru, ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Minimālā kopējā platība 1 ha un lauka platība nav mazāka par 0,3 ha; • Tiek izpildīti lauksaimnieciskās darbības kritēriji (ražoti lauksaimniecības produkti vai turēti lauksaimniecības dzīvnieki, vai ja lauksaimniecības zeme tiek uzturēta ganīšanai vai kultūraugu audzēšanai piemērotā stāvoklī) – kritēriji joprojām ir apspriešanā; • Lauksaimniecības zemi pārsvarā izmanto lauksaimnieciskajai darbībai un veģetācijas periodā no 15.05. līdz 15.09. nelauksaimnieciskajai darbībai tā izmantota, ne ilgāk kā 4 nedēļas un attiecīgajā gadā ir iespējams iegūt ražu vai izmantot ganīšanai vai lopbarības ieguvei.
Pārejas posma valsts atbalsts (PPVA)	<p>Ja valsts budžetā tiks piešķirti līdzekļi PPVA īstenošanai, tad:</p> <ul style="list-style-type: none"> • PPVA piešķirams sektoros, kuros piešķirts PPVA 2013. gadā; • Piešķiršanas nosacījumi identiski 2013. g. PPVA nosacījumiem, izņemot samazinājumu
Zaļināšanas maksājums	<ul style="list-style-type: none"> • Piešķirs, ja ievēro zaļināšanas prakses – kultūraugu dažādošanas, ilggadīgo zālāju saglabāšanas un ekoloģiski nozīmīgu platību izveides prasību; • Piešķirs lauksaimniekam, kurš tiesīgs saņemt VPM par VPM atbalsttiesīgajiem hektāriem; • Kultūraugu dažādošanas prasība – ja saimniecības aramzeme ir no 10-30 ha, tad tajā audzējami vismaz 2 kultūraugi, un galvenais kultūraugs nevar aizņemt vairāk par 75%, bet, ja saimniecības aramzeme ir vairāk nekā 30 ha, tad tajā audzējami vismaz 3 kultūraugi, galvenais kultūraugs nevar aizņemt vairāk par 75%, un 2 galvenie kultūraugi kopā neaizņem vairāk par 95%; • Ilggadīgie zālāji – nedrīkst uzart vai pārveidot zālājus, kuri atzīti par ES nozīmes biotopu vai ES nozīmes putnu dzīvotni. Valsts līmenī savukārt jānodrošina, ka ilggadīgo zālāju platības nesamazināsies vairāk par 5%, salīdzinot ar atsauces platību. • Zemes platība, kas atbilst 5% no aramzemes kopplatības, atvēlama ekoloģiski nozīmīgām platībām, ja saimniecībā aramzeme ir vairāk par 15 ha. Par ekoloģiski nozīmīgām platībām 2015. gadā tiks atzīti ainavu elementi (koki un krūmi grupās, dīķi, 2-20 m platas laukmalas, kuras neizmanto ražošanai), kā arī buferjoslas, papuve, zālāju pasēja

⁵³ Lauksaimniecības 2013. gada ziņojums. Sk. 2015. gada 15. martā:

https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/45/84/LAUKSAIMNIECIBASZINOJUMS_2014.pdf

	vasarājiem un slāpekli piesaistoši kultūraugi (tīrsējā sēti tauriņzieži – āboliņš, lucerna, austrumu galega, vīķi, ragainie vanagnadziņi, zirņi, lauku pupas).
Jauno lauksaimnieku atbalsts	<ul style="list-style-type: none"> • Piešķir lauksaimniekam, kas pirmo reizi izveido saimniecību kā tās vadītājs, ir jaunāks par 40 gadiem un ar prasmēm lauksaimniecības jomā; • Maksājumu varēs saņemt arī juridiska persona, ja tās ilgstošu kontroli nodrošinās viens vai vairāki jauni lauksaimnieki un tiem kopā piederēs vismaz 50,1% kapitāldaļu un katram atsevišķi ne mazāk par 20%; • Piešķir par saimniecības pirmajiem 90 hektāriem; • Atbalsta apmērs tiks noteikts vienāds ar 25% no valsts vidējā tiešo maksājumu līmeņa 2019. gadā – būs aptuveni 44 EUR/ha;
Ar ražošanu saistītais atbalsts	<p>Piešķirs sektoriem, kuri saskaras ar grūtībām (ražošanas samazināšanās vai samazinājuma, vai pamešanas risks), paredzēti sekojoši sektori:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Slaucamo govju piens; • Kazu piens; • Liellopu dzīvnieki gaļas ieguvei; • Aitas gaļas ieguvei; • Sēklas kartupeļi; • Cietes kartupeļi; • Zālāju un lopbarības augu sēklas; • Labības, kaņepju un linu sēkla; • Vasaras rapsis; • Augļi; • Dārzeņi; • Proteīnaugi
Mazo lauksaimnieku atbalsts	<ul style="list-style-type: none"> • Aizstāj iepriekšminēto standartshēmu atbalstu; • Pievienoties atbalsta shēmai varēs tikai 2015. gadā, iesniedzot iesniegumu līdz 15. jūnijam; • Atbalsta apmērs – ikgadējs maksājums saimniecībai 500 EUR apmērā; • Saimniecības atbrīvotas no zaļināšanas praksēm un savstarpējās atbilstības kontrolēm un sankcijām.

Lauksaimniecības politika 2014.-2020. gadam paredz arī kvotu atcelšanu cukura ražošanai un piena ražošanai. Cukura ražošanas kvotu sistēmas atcelšana sākot ar 2017. gada 1.oktobri (pēdējais tirdzniecības gads 2016./2017.). Piena kvotu sakarā nav grozīta vienošanās, kas tika panākta KLP „veselības pārbaudes” laikā – piena ražošanas kvotu sistēma ES darbojās līdz 2015.

gada 31.martam. Savukārt, ja kvotu atcelšana pēc 2015. gada radīs nevēlamas tirgus svārstības, Eiropas Komisija varēs iedarbināt attiecīgus instrumentus tirgus krīzes pārvarēšanai.⁵⁴

Apskatot 2014.-2020. gada plānošanas perioda pamatnosacījumus tiešo maksājumu saņemšanai var secināt, ka lauksaimnieki tiks stimulēti vairāk ražot lauksaimniecības produkciju un gūt ienākumus. Otrs pozitīvais aspekts, ko jaunā plānošanas perioda nosacījumu radīs ir tas, ka samazināsies to zemnieku skaits, kas LIZ tikai apkopj, bet neveic saimniecisko darbību, tādējādi šī zemi var kļūt pieejamāka lauksaimniekiem, kuriem trūkst LIZ.

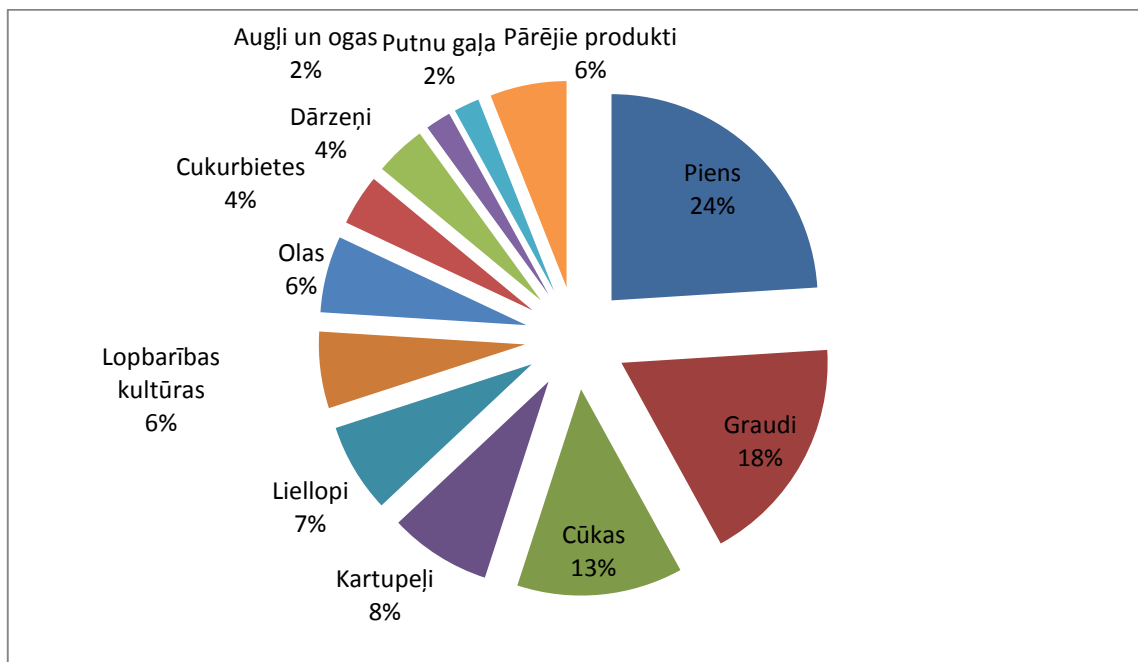
⁵⁴ Lauksaimniecības 2013. gada ziņojums. Sk. 2015. gada 15. martā:
https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/45/84/LAUKSAIMNIECIBASZINOJUMS_2014.pdf

3. Latvijas lauksaimniecības nozares raksturojums

3.1 Lauksaimniecības struktūra pirms iestāšanās ES.

Nodarbināto skaits lauksaimniecības nozarē 2001. gadā, pirms iestāšanās Eiropas Savienībā un pirms tika sākta īstenot speciālā pirmsiestāšanās programma lauksaimniecībai un lauku attīstībai jeb SAPARD, bija 14,7 % no visiem valstī nodarbinātajiem iedzīvotājiem. Pilnajās gada darba vienībās (Lauksaimniecībā ieguldītā darba vienības, kas tiek aprēķinātas, pieņemot, ka katrs lauksaimniecībā nodarbinātais pēdējo 12 mēnešu laikā ir strādājis 230 darba dienas jeb 1 840 stundas.) nodarbināto skaits bija 143.1 tūkstoši.

Lauksaimniecības gala produkcijas struktūra 2001. gadā (bāzes cenās) dominē piens, kas kopumā veidoja 24 %. Graudi ar 18 % ieņēma otro pozīciju. Ar 13 % trešajā pozīcijā bija cūkas, kam sekoja kartupeļi ar 8 % un liellopi ar 7 %. Lopbarības kultūras un olas katra veidoja 6 %. Cukurbietes kopējā struktūrā aizņēma 4 %, tāpat kā dārzeņi 4 %. Augļi un ogas bija 2 % un putni arī 2 %. Pārējie produkti veidoja 6 % no kopējās gala produkcijas struktūras 2001. gadā. (skatīt 3.1. att.)

3.1. att. Lauksaimniecības gala produkcijas struktūra 2001. gadā bāzes cenās⁵⁵

⁵⁵ Lauksaimniecības 2001. gada ziņojums. Sk. 2015. gada 15. martā:
https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/45/84/LAUKSAIMNIECIBASZINOJUMS_2014.pdf

Autors apskatīs trīs populārākās lauksaimniecības nozares Latvijā - piena lopkopību, graudu audzēšanu un cūkkopību.

Piena lopkopībā. 2001. gadā tika saražotas 847 962 tonnas piena. Vidējais izslaukums no govīm gadā bija 4055 kg. Vidējais govju skaits ganāmpulkā bija 2,7.

Cūkkopībā tika saražots 31,65 tūkstoši tonnas gaļas kautmasā. Lielākajā daļā saimniecību ir līdz 50 cūkām. Kopumā tādas ir 55786 saimniecības no 56288 saimniecībām.

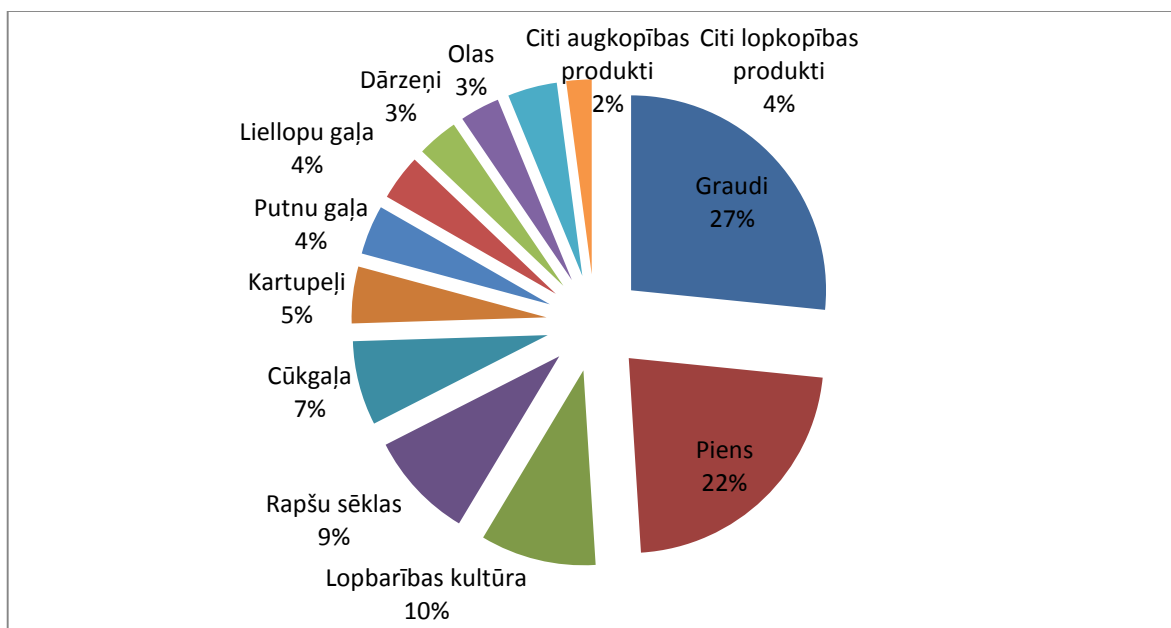
Graudkopībā graudu kopražs bija 928 tūkstoši tonnu. Visvairāk tika audzēti ziemas kvieši 30% no graudaugu sējumu platības, vasaras mieži 28%, rudzi 13%, auzas 12%, vasaras kvieši 8%, tritikāle 3%, mistri 3%, griķi 2% un ziemas mieži 1%.

3.2. Lauksaimniecības nozare Latvijā pēc iestāšanās Eiropas Savienībā

2013. gadā nodarbināto skaits lauksaimniecības nozarē bija 75,2 tūkstoši pilnajās gada darba vienībās.⁵⁶ Lauksaimniecības preču gala produkcijas struktūrā 2013. gadā (bāzes cenās) lielāko daļu, 26,6 % aizņēma graudi. Otrajā pozīcijā bija piens ar 22,4 %. Trešā bija lopbarības kultūra ar 9,6 %, no kuras daudz neatpalika rapšu sēklas ar 8,9 %. Cūkgaļai kopējā struktūrā bija 7 %, bet kartupeļiem 4,7 %. Putnu gaļa aizņēma 4,1 %, liellopu gaļa 3,8 %, dārzeņi 3,4 %, olas 3,3 %. Citi lopkopības produkti sastādīja 4,1 %, bet citi augkopības produkti 2,1 %. (skatīt 3.2. att.)

---

⁵⁶ Lauksaimniecības 2013. gada ziņojums. Sk. 2015. gada 17. martā:
https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/45/84/LAUKSAIMNIECIBASZINOJUMS_2014.pdf

3.2. att. Lauksaimniecības gala produkcijas struktūra 2013. gadā bāzes cenās⁵⁷

Piena lopkopībā 2013. gadā tika saražotas 758 506,16 tonnas piena. Vidējais izslaukums no vienas govys gadā bija 5508 kg. Vidējais govju skaits ganāmpulkā bija septiņas govys.

Cūkkopībā tika saražots 36 tūkstoši tonnu cūkgāļas kautsvārā. Lielākajā daļā saimniecību jeb 2744 no 2912 saimniecībām cūku skaits bija līdz 50 cūkām.

Graudkopībā graudu kopražā bija 1949 tūkstoši tonnu. Visvairāk tika audzēti ziemas kvieši 43,4 % no kopējā graudaugu sējumu platības, vasaras kvieši 20,2 %, vasaras mieži 14,1 %, auzas 10,7 %, rudzi 5 %, tritikāle 2,4 %, griķi 1,8 %, mistrs 1,8 %, ziemas mieži 0,5 %.⁵⁸

3.3. Lauksaimniecības struktūras izmaiņas pēc iestāšanās ES

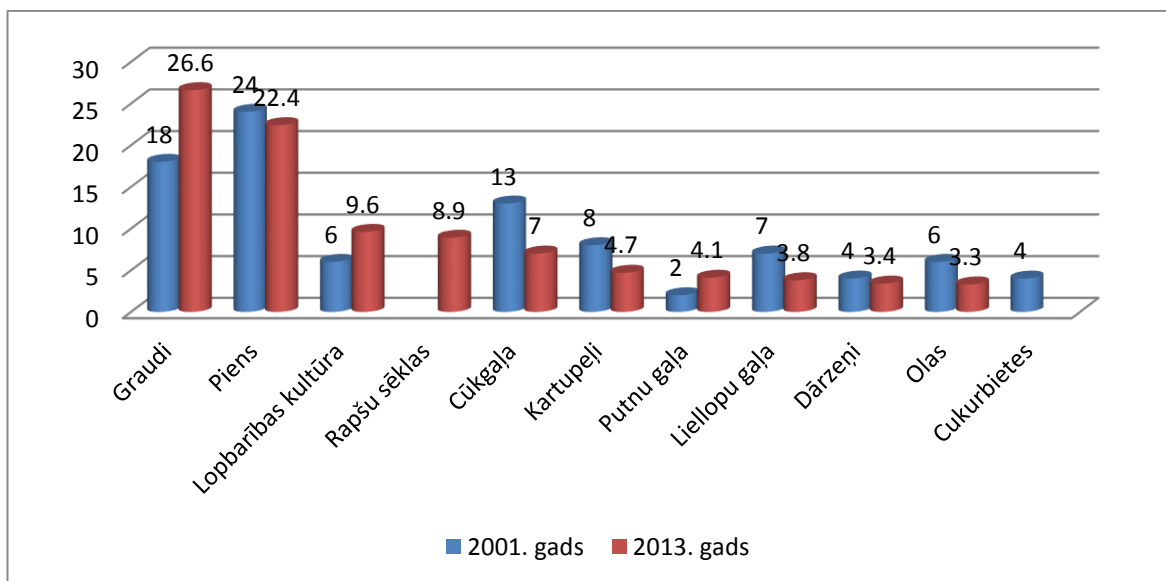
Apskatot lauksaimniecībā nodarbināto skaitu 2001. gadā un 2013. gadā var secināt, ka lauksaimniecībā nodarbināto skaits ir samazinājies gandrīz uz pusi, jo 2001. gadā tika nodarbināti 143,1 tūkstoši cilvēku pilnajās gada darba vienībās, bet 2013. gadā tikai 75,2

⁵⁷ Lauksaimniecības 2013. gada ziņojums. Sk. 2015. gada 18. martā:
https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/45/84/LAUKSAIMNIECIBASZINOJUMS_2014.pdf

⁵⁸ Lauksaimniecības 2013. gada ziņojums. Sk. 2015. gada 18. martā:
https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/45/84/LAUKSAIMNIECIBASZINOJUMS_2014.pdf

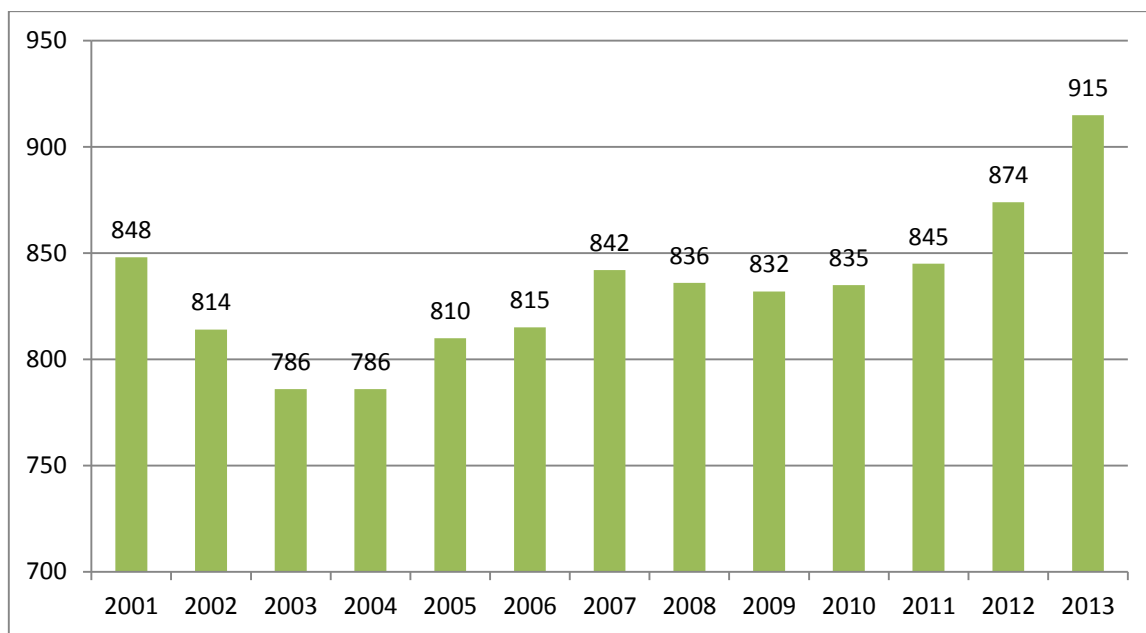
tūkstoši. Tas varētu būt saistīts, gan ar lauksaimniecības nozaru struktūras izmaiņām Latvijā pēc iestāšanās ES, gan ar lauksaimniecību modernizāciju, kas ļauj samazināt izmantotā darba spēka apjomus.

Salīdzinot ar 2001. gadu, 2013. gadā izmaiņas ir arī lauksaimniecības preču gala produkcijas struktūrā. Piens ieņem tikai otro vietu, bet graudi no otrās ir pakāpušies uz pirmo. Cūkgaļas, kartupeļu, liellopu gaļas un olu daļa ir samazinājusies gandrīz par pusi, bet lopbarības kultūru un putnu gaļas daļa ir krietni pieaugusi. Cukura nozares reformu dēļ lauksaimniecības preču gala produkcijas struktūrā 2013. gadā vairs nav redzamas cukurbietes, kuras 2001. gadā bāzes cenās aizņēma 4 % no visām lauksaimniecības produkcijas. Tomēr pēc iestāšanās Eiropas savienībā ir pieaugusi rapšu sēklu daļa kopējā lauksaimniecības struktūrā, kas skaidrojams, gan ar iespējām ar ES atbalstu iegūt līdzekļus rapšu audzēšanai nepieciešamās tehnikas iegādei, gan atbalstam biodegvielas ražošanai, gan ar to ka lopbarības tirgū pieaugusi interese par rapšu raušiem. (skatīt 3.3. att.)

3.3. att. Izmaiņas lauksaimniecības struktūrā pēc iestāšanās ES

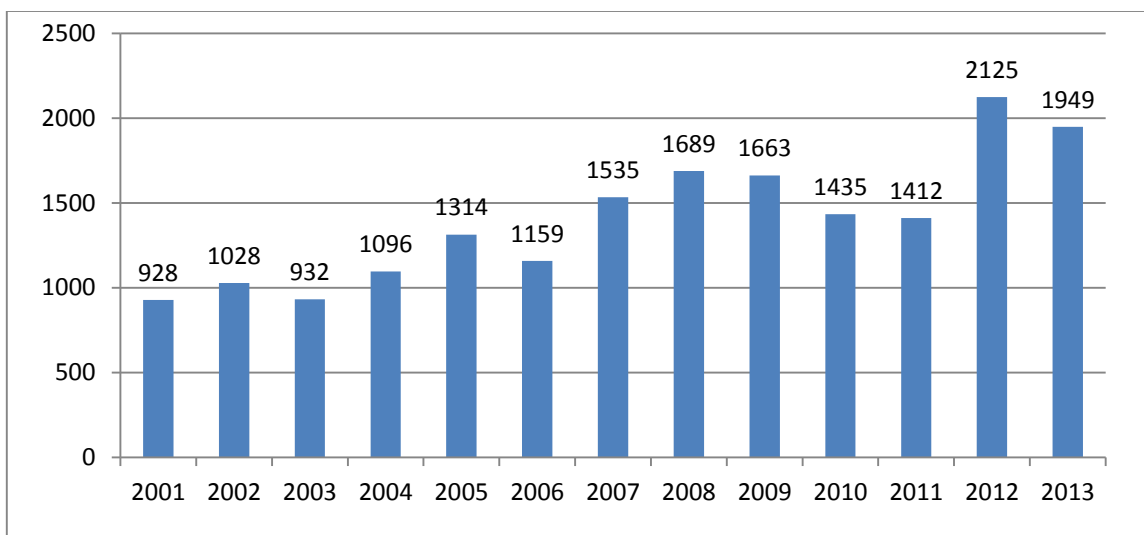
Apskatot piena lopkopības nozares vienu no galvenajiem rādītājiem saražoto pienu un piena produktus pārreķinātus pienā var redzēt, ka piena pirms iestāšanās Eiropas Savienībā piedzīvoja saražotā piena daudzuma kritumu, bet pēc iestāšanās ES saražotā piena daudzums katru gadu pieauga, izņemums ekonomiskās krīzes gadi, kad bija vērojams neliels saražotā apjoma kritums. Kopumā kopš iestāšanās ES 2004. gadā saražotā piena daudzums ir pieaudzis par 129 tūkstošiem tonnām gadā jeb par 16,4 %. (Skatīt 3.4. att.)

3.4. att. Saražotais piena daudzums Latvijā tūkstošos tonnu no 2001. līdz 2013. gadam.⁵⁹

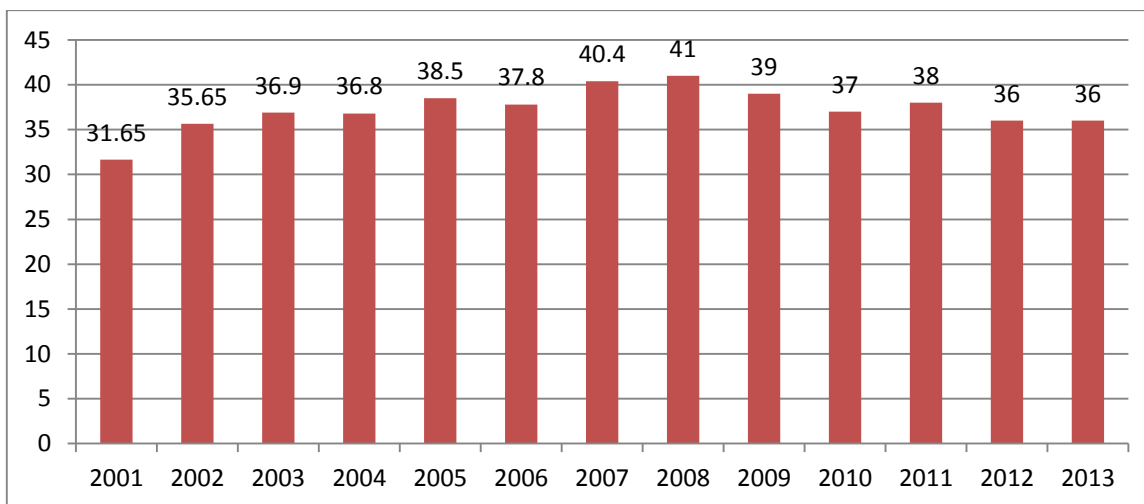
Apskatot graudkopības nozarē saražoto graudu un graudaugu produktu apjomu sākot no 2001. gada līdz 2013. gadam var novērot, ka šajā nozarē saražotās produkcijas daudzums ir svārstīgs, kas varētu būt skaidrojams arī ar nozares īpatnībām, jo šo nozari ļoti ietekmē dabas apstākļi. Tomēr apskatot 2001. gada nozarē saražoto graudu un graudaugu produktu apjomu salīdzinājumā ar 2013. gada saražoto apjomu var redzēt, ka pieaugums ir vairāk kā divas reizes. 2001. gadā tika saražoti 928 tūkstoši tonnu, bet 2013. gadā 1 949 tūkstoši, kas ir par 1021 tūkstoti tonnu vairāk. (Skatīt 3.5. att.)

⁵⁹ Lauksaimniecības gada ziņojumi. Sk. 2015. gada 30. aprīlī: <https://www.zm.gov.lv/lauksaimnieciba/statiskas-lapas/lauksaimniecibas-gada-zinojumi?nid=531#jump>

3.5. att. Saražotais graudu un graudaugu produktu daudzums Latvijā tūkstošos tonnu no 2001. līdz 2013. gadam⁶⁰

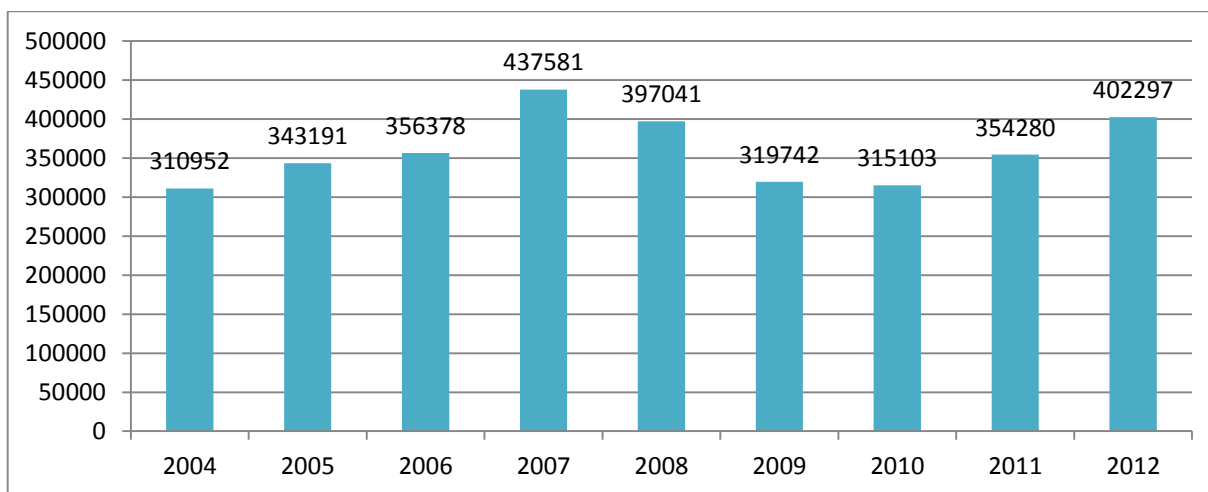
Cūkkopības nozarē saražotās produkcijas apjoms nav piedzīvojis tik krāsas izmaiņas kā pārējās divas apskatītās nozares, jau pirms iestāšanās Eiropas Savienībā bija vērojams neliels saražotās cūkgaļas pieaugums. Pēc iestāšanās ES saražotās cūkgaļas apjoms no 36,8 tūkstošiem tonnu kautsvārā līdz 41 tūkstošiem tonnu 2008 gadā. Tomēr pēc ekonomiskās krīzes cūkkopības nozarē ir vērojams saražotās produkcijas apjoma kritums. 2013. gadā salīdzinot ar 2008. gadu tika saražots par 5 tūkstošiem tonnu cūkgaļas kautsvārā. (Skatīt 3.6. att.)

3.6. att. Saražotais cūkgaļas daudzums Latvijā tūkstošos tonnu kautsvārā no 2001. līdz 2013. gadam⁶¹

⁶⁰ Lauksaimniecības gada ziņojumi. Sk. 2015. gada 30. aprīlī: <https://www.zm.gov.lv/lauksaimnieciba/statiskas-lapas/lauksaimniecibas-gada-zinojumi?nid=531#jump>

Apskatot centrālā statistikas biroja datus, par augkopības un lopkopības, medniecības un saistīto palīgdarbību pievienoto vērtību tūkstošos eiro faktiskajās cenās, var novērot, kas līdz ekonomiskās krīzes gadiem bija vērojams pieaugums. Sākoties krīzei bija vērojams kritums, kas turpinājās līdz 2011. gadam. 2011. gadā bija vērojams pieaugums, kas turpinājās arī 2012. gadā. Kopumā, kopš iestāšanās ES 2004. gadā, augkopības un lopkopības, medniecības un saistīto palīgdarbību pievienotā vērtība faktiskajās cenās 2012. gadā ir pieaugusi par 91 345 tūkstošiem eiro, kas ir gandrīz par 30 % vairāk. (skatīt 3.7. att.)

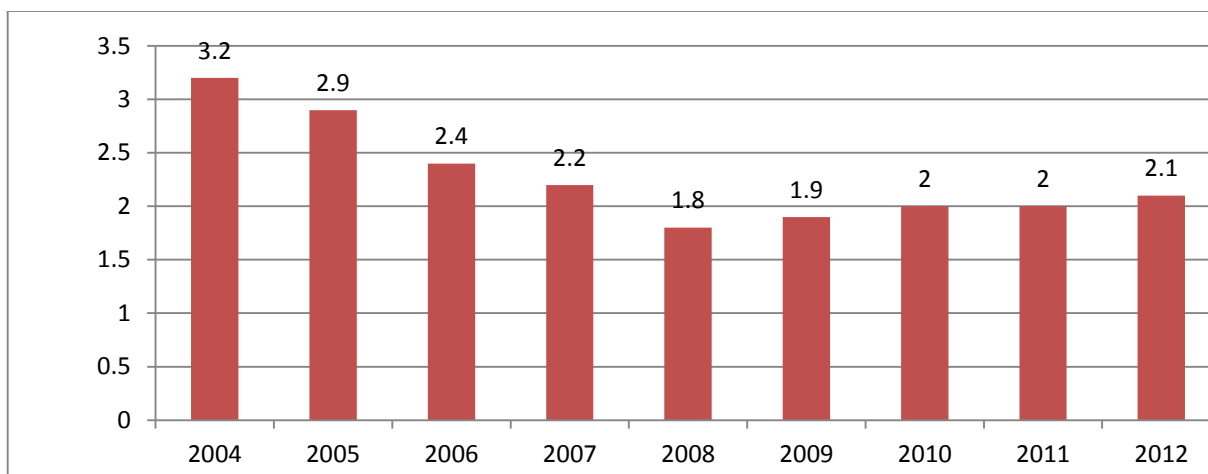

3.7. att. Augkopības un lopkopības, medniecības un saistīto palīgdarbību pievienotā vērtība tūkstošos eiro faktiskajās cenās no 2004. līdz 2012. gadam⁶²

Kopš iestāšanās ES augkopības un lopkopības, medniecības un saistīto palīgdarbību pievienotās vērtības īpatsvars IKP faktiskajās cenās no 2004. līdz 2012. gadam, ir samazinājies par 1,1 procentpunktu. Straujš samazinājums bija vērojams pēc iestāšanās ES 2004. gadā no 3,2 % līdz 1,8 % līdz 2008. gadā. Pēc tam šīs nozares daļa pieauga līdz 2,1% 2012. gadā. (skatīt 3.8. att.)

⁶¹ Lauksaimniecības gada ziņojumi. Sk. 2015. gada 30. aprīlī: <https://www.zm.gov.lv/lauksaimnieciba/statiskas-lapas/lauksaimniecibas-gada-zinojumi?nid=531#jump>

⁶² Centrālās statistikas pārvaldes mājas lapa. Sk. 2015. gada 13 aprīlī: http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/ekfin/ekfin__ikgad__ikp/IK10_0060.px/table/tableViewLayout1/?rxid=073f5e9f-0c35-49b3-8288-f030e2e1580a

3.8. att. Augkopības un lopkopības, medniecības un saistīto palīgdarbību pievienotās vērtības īpatsvars IKP faktiskajās cenās no 2004. līdz 2012. gadam⁶³

3.4. Lauksaimniekiem izmaksāto maksājumu struktūra Latvijā 2013. gadā.

Latvijā lielākā daļa no Eiropas Savienības tiešajiem maksājumiem lauksaimniekiem tiek izmaksāti kā vienotie platību maksājumi, piemēram 2013. gadā tie sastādīja vairāk nekā pusi jeb 51% no kopējā lauksaimniekiem izmaksāti atbalsta maksājumu summas kopumā 138 283 769 Euro.

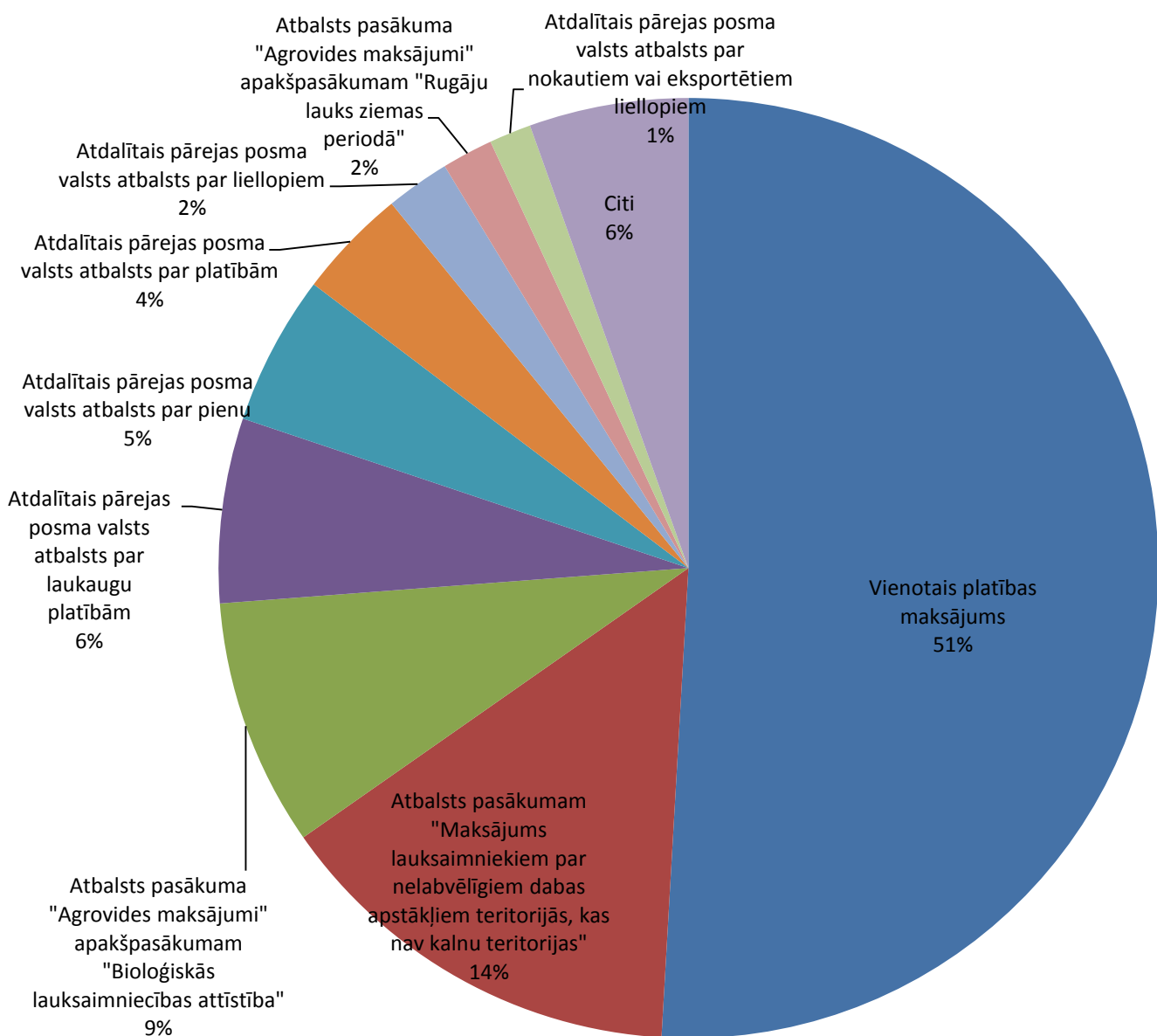
Tāpat salīdzinoši lielu daļu saņem zemnieki, kuri apsaimnieko zemi, kas atrodas mazāk labvēlīgos apvidos, Latvijā šie apvidi ir pārsvarā Latgalē, dažviet arī Vidzemē un Kurzemē, salīdzinoši maz Zemgalē un Rīgas reģionā. 2013. gadā maksājumu lauksaimniekiem par nelabvēlīgiem dabas apstākļiem teritorijās, kas nav kalna teritorijas no visiem lauksaimniekiem izmaksātajiem atbalsta maksājumiem sastādīja 14% jeb 39 044 796 Euro.

Pēc tam izmaksāto naudas līdzekļu ziņā seko "Agrovides maksājumi" apakšpasākumam Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība, kuru mērķis ir sekmēt bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas ražošanu, veicinot bioloģiskās lauksaimniecības metožu pielietošanu apsaimniekotajās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platībās. To apjoms no kopējiem lauksaimniekiem izmaksātajiem atbalsta maksājumiem 2013. gadā sastāda 9% jeb 23 115 799 euro. (skatīt 3.9. att.)

Pēc tam seko no valsts budžeta finansētie pārejas posma pasākumi, kas sastādīja tikai aptuveni ceturto daļu no visiem lauksaimniekiem izmaksātajiem atbalsta maksājumiem, kas

⁶³ Centrālās statistikas pārvaldes mājas lapa. Sk. 2015. gada 13 aprīlī:
http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/ekfin/ekfin__ikgad__ikp/IK10_0060.px/table/tableViewLayout1/?rxid=073f5e9f-0c35-49b3-8288-f030e2e1580a

norāda uz to ka Eiropas Savienības piešķirtais finansējums veido nozīmīgu daļu no Latvijas zemniekiem pieejamā finansiālā atbalsta. KLP politikas ietekme uz Latvijas lauksaimnieku finansiālu atbalstu ir dominējoša.

3.9. att. Lauksaimniekiem izmaksāto maksājumu struktūra Latvijā 2013. gadā⁶⁴

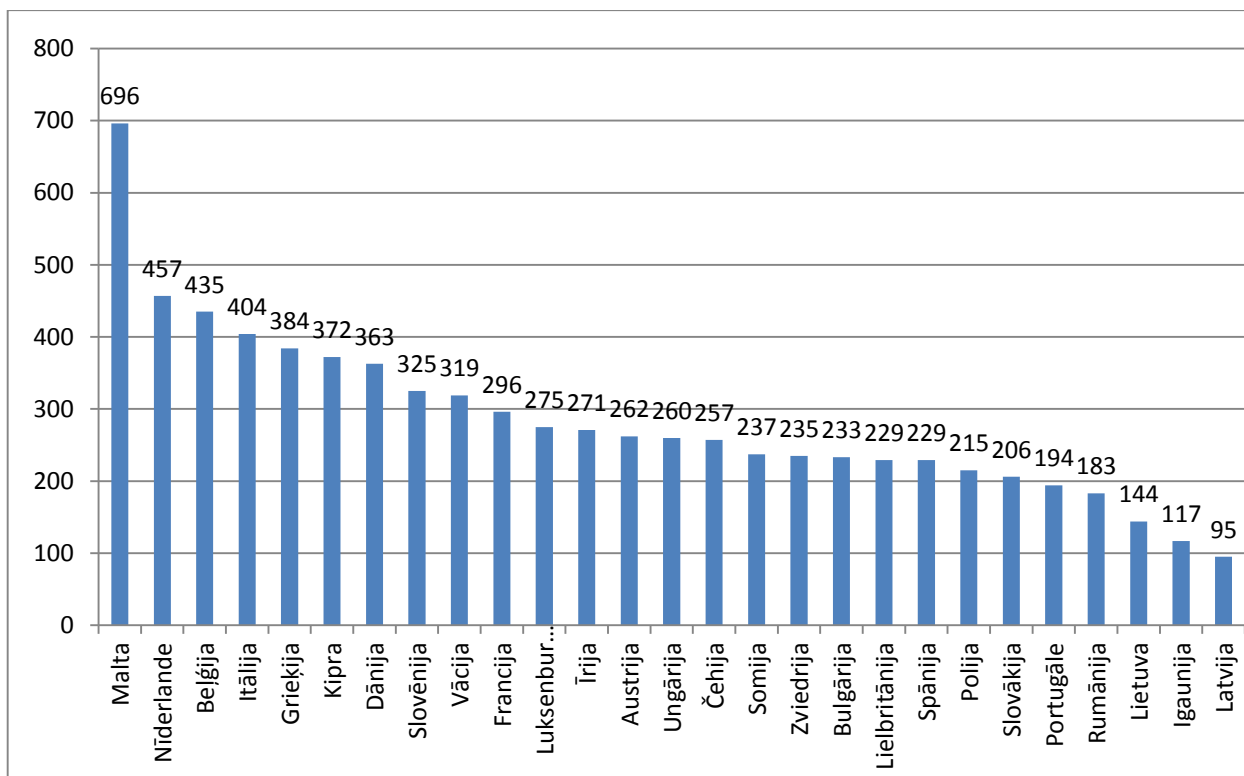
⁶⁴ Lauksaimniecības 2001. gada ziņojums. Sk. 2015. gada 15. martā:
https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/18/16/LS_2002.pdf

4. KLP ietekmi uz Latvijas lauksaimnieku konkurētspēju

4.1. Latvijas lauksaimniecībai pieejamais ES atbalsts salīdzinājumā ar citām ES dalībvalstīm.

Latvijas lauksaimnieki saņemto ES atbalsta maksāju apjoma ziņā salīdzinot ar citām ES dalībvalstīm saņem vismazākos maksājumus. Apskatot, piemēram, tiešo platību maksājumu apjomu salīdzinājumā ar citām ES dalībvalstīm 2013. gadā, var redzēt, ka Latvijas lauksaimnieku saņemtie atbalsta maksājumu apjomi ir mazākie ES.

Arī salīdzinot ar tuvākā reģiona valstīm Lietuvu, Igauniju un Poliju, var redzēt, ka maksājumu apjomi būtiski atšķiras, Lietuvas saņemtie maksājumi ir par aptuveni uz pusi lielāki nekā Latvijas, bet Polijas saņemtie maksājumi ir vairāk kā divas reizes lielāki. (skatīt 4.1. att.)

4.1. att. Tiešo platību maksājumu apjoms ES dalībvalstīs eur/ha 2013. gadā⁶⁵

4.2. Lauksaimnieku viedokļa analīze

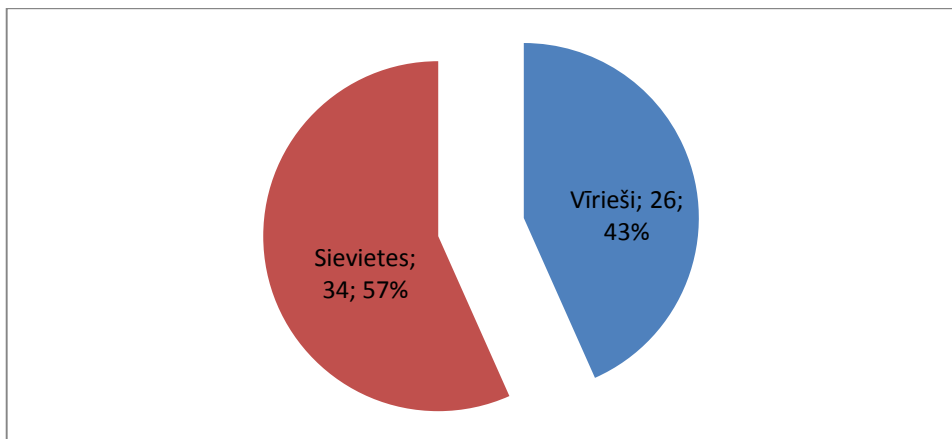
Lai iegūtu pilnīgāku skatu, par to, kā KLP ietekmē lauksaimniekus, svarīgi ir uzzināt arī pašu lauksaimnieku viedokli par KLP ietekmi uz viņu saimniecisko darbību. Anketu mērķis bija gūt labāku priekšstatu par to, kas KLP ir tās lietas, kas ko lauksaimnieki vērtē pozitīvi, kādi KLP

⁶⁵ Skotijas valdības mājaslapa. Sk. 2015. gada 23. aprīlī: <http://www.gov.scot/Resource/0043/00436656.pdf>

instrumenti būtu jāmaina un kas veicinātu Latvijas lauksaimnieku konkurētspēju gan ES gan citos tirgos.

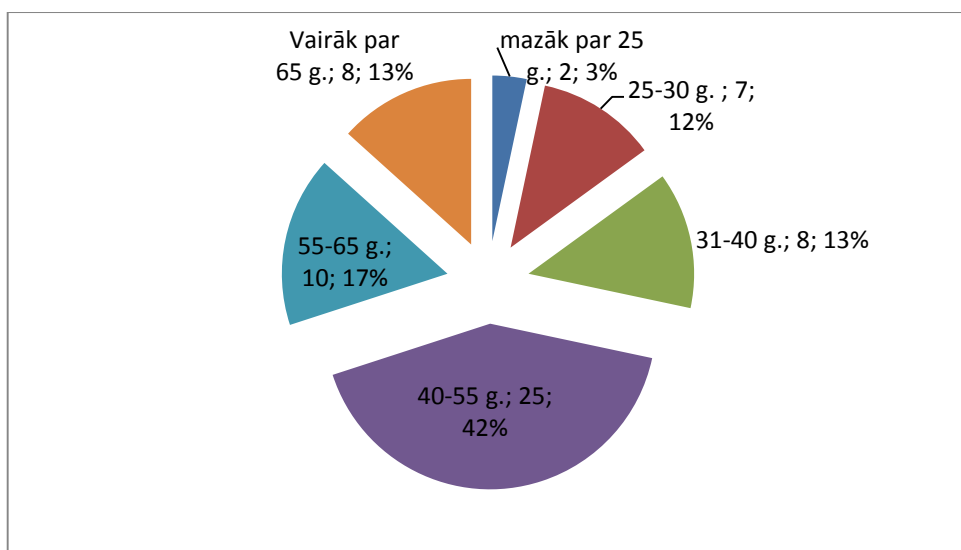
Lauksaimniekiem tika izdalītas 60 anketas. Anketas sastāvēja no 12 jautājumiem, kuriem 8 bija slēgti, bet 4 atvērti. (skatīt 1. pielikumu) Anketu mērķis bija noskaidrot lauksaimnieku viedokli par ES atbalsta maksājumu ietekmi uz Latvijas lauksaimniecības produktu konkurētspēju salīdzinot ar citu ES dalībvalstīm.

Starp aptaujātajiem bija 26 vīrieši un 34 sievietes. (skatīt 4.2. att.)

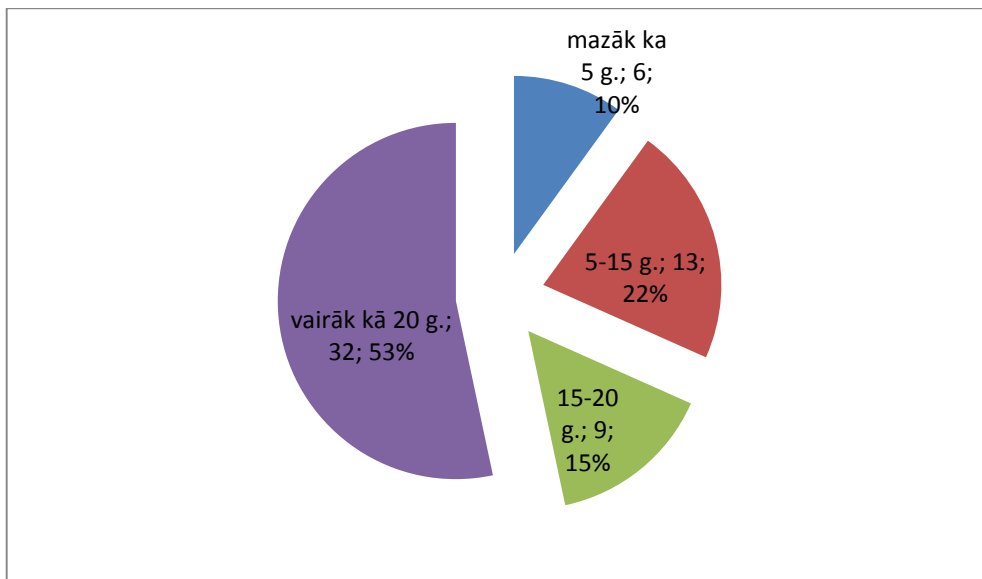
4.2. att. Aptaujāto sadalījums pēc dzimumiem

Visvairāk lauksaimnieku kopskaitā 25 jeb 42% bija vecumā no 40 līdz 55 gadi, 17% vecumā no 55-65 gadi, 13% vecāki par 65 gadi, tikpat 13% bija vecumā no 31 līdz 40 gadiem. Vecumā no 25-30 gadi bija 12% aptaujāto, savukārt jaunāki par 25 gadiem tikai 3%. (skatīt 4.3. att.)

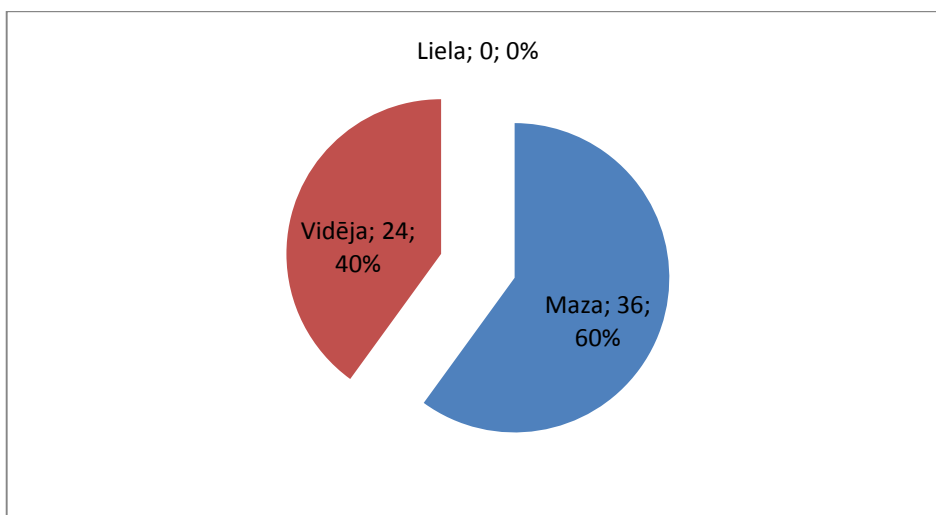
4.3. att. Aptaujāto sadalījums pēc vecuma

Lielākā daļa 32 jeb 53% aptaujāto lauksaimnieku ar lauksaimniecību nodarbojas vairāk kā 20 gadus. 9 lauksaimnieki jeb 15% no 15 līdz 20 gadiem, 13 jeb 22% lauksaimnieku no 5 līdz 15 gadi, savukārt 6 aptaujātie jeb 10% mazāk par 5 gadiem. (skatīt 4.4. att.) Tas, ka lielākais vairums aptaujāto lauksaimnieku ar lauksaimniecību nodarbojas jau vairāk nekā 20 gadus un tas, ka tikai 10% no aptaujātajiem lauksaimniekiem ar lauksaimniecību nodarbojas mazāk kā 5 gadus, kā arī tas, ka lauksaimnieki vecumā līdz 30 gadiem bija tikai kopumā 15 % no visiem aptaujātajiem, norāda uz to ka jauni cilvēki salīdzinoši maz pievēršas lauksaimniecībai.

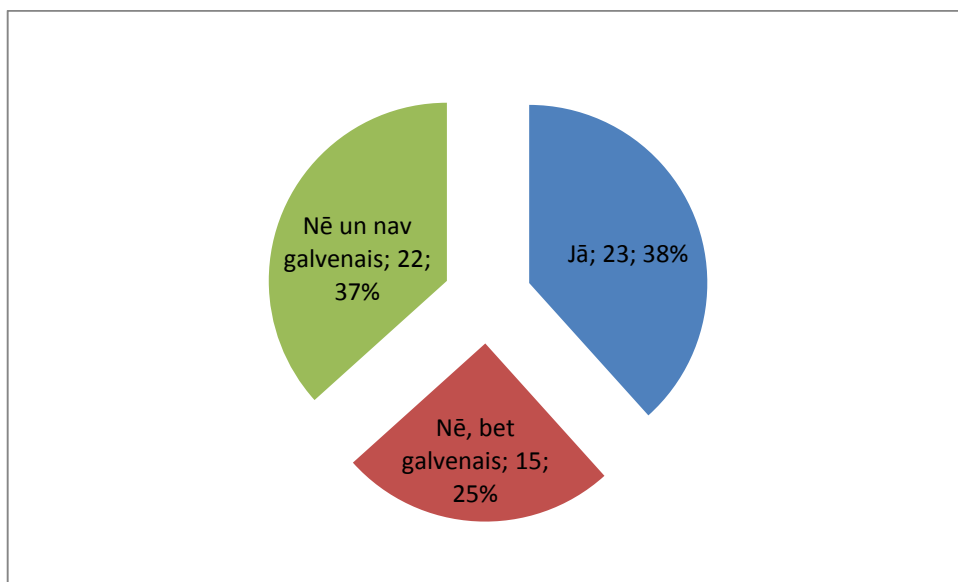
4.4. att. Aptaujāto sadalījums pēc tā cik ilgi viņi nodarbojas ar lauksaimniecību

No aptaujātajiem 36 jeb 60% bija mazās saimniecības, bet 24 jeb 40% bija vidējās, savukārt lielās saimniecības aptaujā nepiedalījās. (skatīt 4.5. att.)

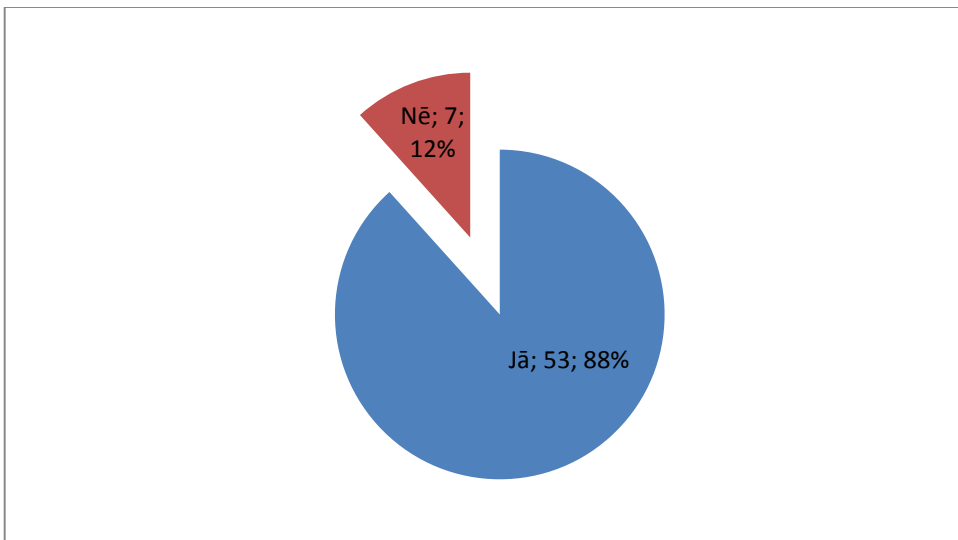
4.5. att. Aptaujāto sadalījums pēc saimniecības lieluma

Kā vienīgo ienākumu avotu lauksaimniecību minēja 23 aptaujātie jeb 38%, kā galveno, bet ne vienīgo 15 lauksaimnieki jeb 25%, savukārt 22 lauksaimniekiem 37% lauksaimniecība nav galvenais ienākumu avots. Lielākā daļa no vidēja lieluma saimniecībām aptuveni divas trešdaļas norādīja, ka lauksaimniecība ir vienīgais ienākumu avots, turpretim mazo lauksaimniecību īpašniekiem lielākajai daļai lauksaimniecība nebija galvenais ienākumu avots. (skatīt 4.6. att.)

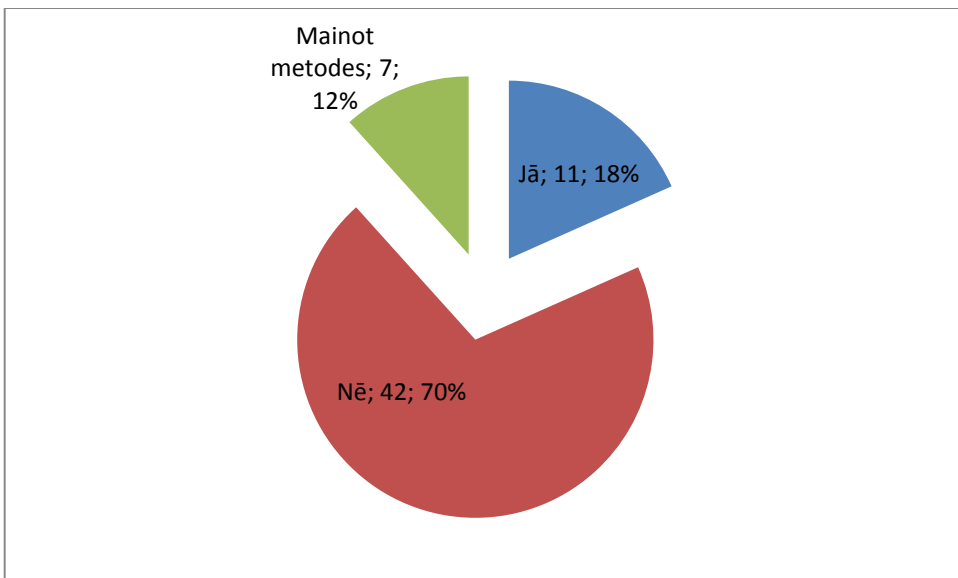
4.6. att. Atbildes uz jautājumu "Vai lauksaimniecība ir jūsu vienīgais ienākumu avots?"

53 no 60 aptaujātajiem lauksaimniekiem jeb 88% saņem ES maksājumus, savukārt 7 lauksaimnieki jeb 12% nesaņem ES atbalstu. Lauksaimnieki, kuri savu saimniecību novērtēja kā vidēji lielu gandrīz visi izņemot vienu aptaujāto saņem ES atbalsta maksājumus. No mazajām saimniecībām 6 nesaņem ES atbalsta maksājumus. (skatīt 4.7. att.) Tas norāda, ka mazajām saimniecībām ir grūtāk izpildīt prasības, lai saņemtu ES atbalstu, vai arī saņemtā atbalsta apjoms nav tik liels lauksaimnieki būtu ieinteresēti izpildīt noteiktās prasības.

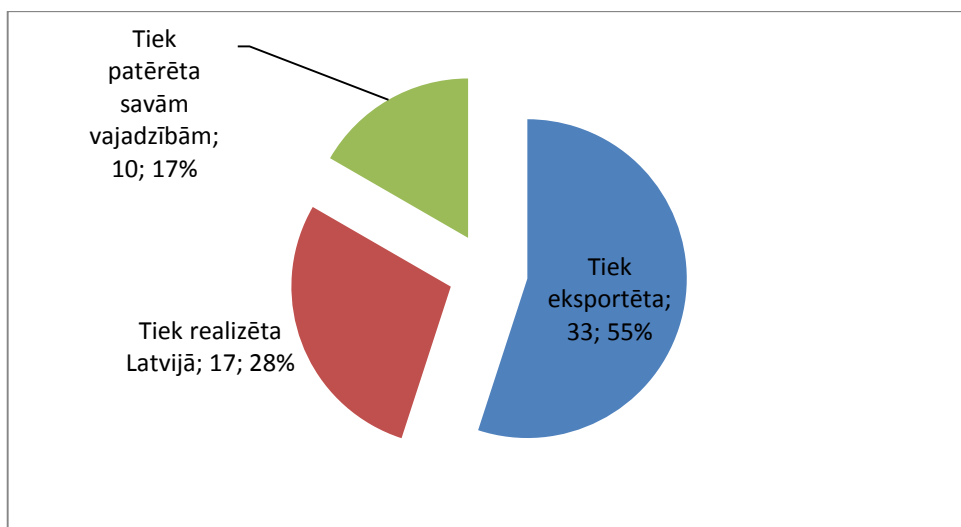
4.7. att. Atbildes uz jautājumu " Vai Jūs saņemtās Eiropas savienības maksājumus?"

Rentabli saimniekot bez ES atbalsta nevarētu 42 saimniecības jeb 70% no aptaujātajām, 11 jeb 18% varētu, savukārt 7 jeb 12% varētu tikai mainot saimniekošanas metodes. (Skatīt 4.8. att.) To ka varētu rentabli saimniekot bez ES atbalsta atzīmēja tikai tās 6 mazās saimniecības, kuras bija atbildējušas, ka nesaņem ES maksājumus. Lielākā daļa no saimniecībām atzīst, ka rentabli saimniekot, bez ES atbalsta maksājumiem nevarētu, kas norāda uz to, ka iespējams ja nebūtu šī atbalsta, tad liela daļa cilvēku, kas nodarbojas pašlaik ar lauksaimniecību vairs ar to nenodarbotos, jo tā respondentu daļa, kas uzskata, ka mainot saimniekošanas metodes saimniekošana arī bez ES atbalsta būtu rentabla ir ļoti maza tikai 12%.

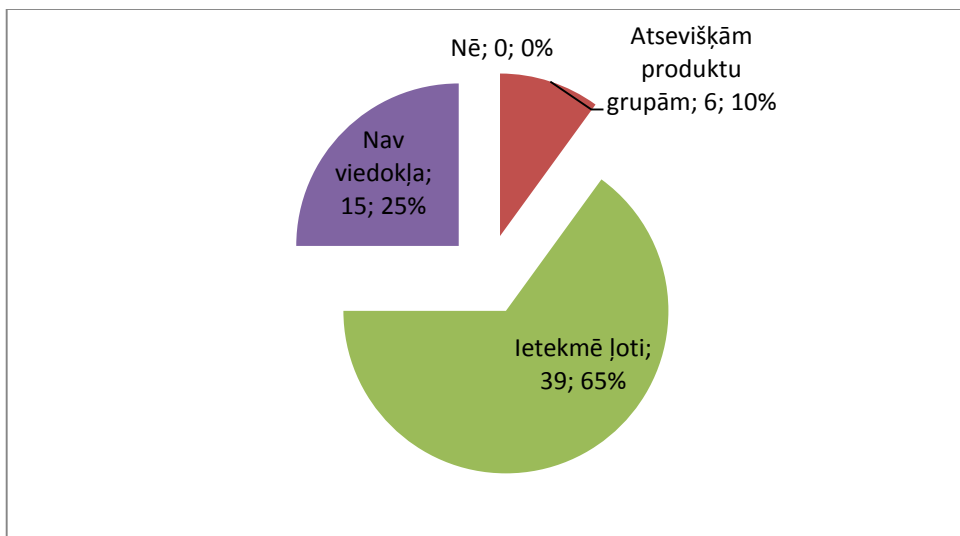
4.8. att. Atbildes uz jautājumu " Vai Jūs varētu rentabli saimniekot bez Eiropas savienības maksājumiem?"

33 no 60 jeb 55% aptaujāto lauksaimnieku saražotā produkcija tiek eksportēta, 17 jeb 28% saimniecību produkcija tiek realizēta tikai Latvijā, bet 10 saimniecībās jeb 17% no visām aptaujātajām saražotā produkcija tiek patērēta savām(radu, draugu) vajadzībām. (skatīt 4.9. att.) Liela daļa saražotās lauksaimniecības produkcijas, ko saražo aptaujātie lauksaimnieki tiek eksportēta, kas norāda, ka Latvijā saražotā lauksaimniecības produkcija ir konkurētspējīga arī citu valstu tirgos.

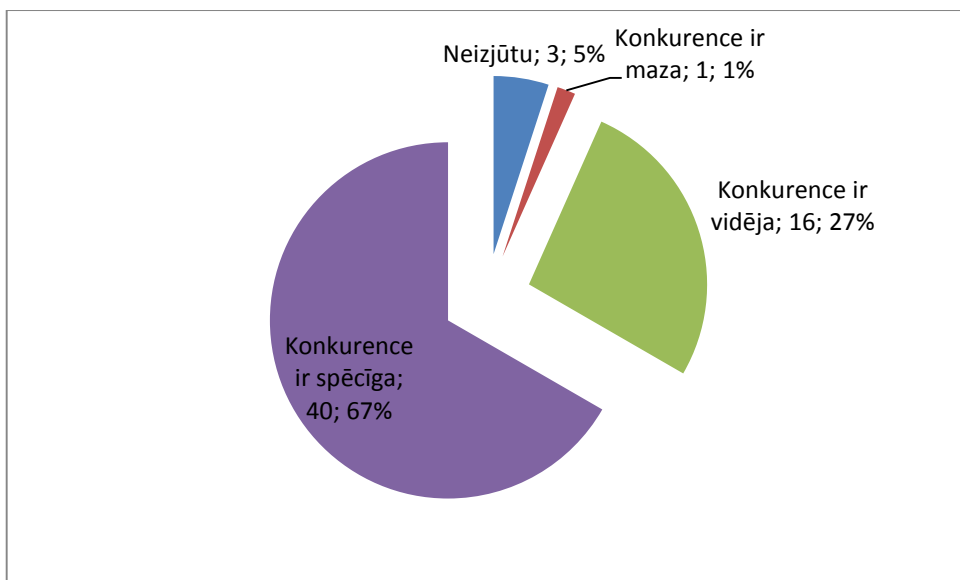
4.9. att. Atbildes uz jautājumu "Vai Jūsu lauksaimniecībā saražotā produkcija arī tiek eksportēta uz citām valstīm?"

Vairums 39 no 60 aptaujātajiem jeb 65% uzskata, ka tas ka ES dalībvalstīs ir dažāds atbalsta maksājumu apjoms ļoti ietekmē lauksaimniecības produktu konkurētspēju ES tirgū. Tikai 10 % jeb 6 aptaujātie uzskata, ka tas attiecas tikai uz atsevišķām produktu grupām, savukārt ceturtajai daļai aptaujāto nebija viedokļa par šo jautājumu. (skatīt 4.10. att.) Viedokļa par šo jautājumu pārsvarā nebija tiem lauksaimniekiem, kuru produkcija tiek realizēta Latvijas tirgū. Savukārt lauksaimnieki, kuru produkcija tiek eksportēta lielākā daļa uzskatīja, ka ietekmē ļoti. Tas nozīmē, ka lauksaimnieki, kas eksportē savu produkciju iespējams ir izjūtuši, citu valstu produktu konkurences radītās sekas.

4.10. att. Atbildes uz jautājumu " Vai Jūs prāt tas ka dažādās valstīs ir dažāds maksājumu apjoms ietekmē lauksaimniecības produktu konkurenci kopējā Eiropas savienības tirgū?"

Lielākā daļa aptaujāto 40 jeb 67 % uzskata ka citu ES dalībvalstu lauksaimniecības produktu konkurence Latvijas tirgū ir spēcīga, 16 aptaujātie jeb 27% uzskata, ka konkurence ir vidēja, savukārt citu ES dalībvalstu lauksaimniecības produktu konkurenci neizjūt 3 respondenti jeb 5% no visiem aptaujātajiem. (skatīt 4.11. att.) Visi aptaujātie, kas savu produkciju patērēja savām vajadzībām uzskata, ka konkurence ir spēcīga.

4.11. att. Atbildes uz jautājumu " Cik lielā mērā Jūs izjūtat citu Eiropas savienības dalībvalstu lauksaimniecības produkcijas konkurenci Latvijas tirgū?"

Uz atvērtajiem jautājumiem visi lauksaimnieki nebija atbildējuši, tomēr lielākā daļa tomēr sniedza sava viedokli.

Uz jautājumu "Vai un kādi kopumā ir negatīvie aspekti Eiropas Savienības Lauksaimniecības politikā?" tika sniegtas šāda veida atbildes:

- Pārāk liela birokrātija
- Nav kopēja redzējuma valstī, ko vajag ražot
- Jaunajām dalībvalstīm mazāki atbalsta maksājumi
- Kvotu ierobežojumi
- KLP ir balstīta uz veco lauksaimniecības problēmām un vides jautājumiem, jaunajām dalībvalstīm tie atšķiras
- Nav vienāds atbalsta apjoms visās ES valstīs
- Pārāk daudz ES nosaka ko sēt, kādai jābūt sējumu struktūrai
- Zemi tiešie maksājumi Latvijai
- Maksājumi par apļaušanu, jo ir jāražo

Visvairāk figurēja viedoklis, ka negatīvie aspekti KLP ir atšķirīgie maksājuma apjomi un birokrātija. Tomēr ir arī kritika citiem KLP instrumentiem un mērķiem vairāki lauksaimnieki uzskatīja, ka KLP vairāk būtu jāstimulē lauksaimniecības produktu ražošana, kā arī diferencētākai pieejai pret dažādu dalībvalstu lauksaimniekiem prasību piemērošanā.

Uz jautājumu "Kādi ir pozitīvie aspekti ES KLP?" tika sniegtas šādas atbildes:

- Ir cerība uz atbalstu
- Var dabūt ES naudu
- Tirdzniecība

- Finansējums
- Palīdz attīstīties lauku reģioniem.
- Piešķirt finansējumu jaunajiem lauksaimniekiem
- Nedaudz uzlabo lauksaimnieku ekonomisko situāciju
- Platību maksājumi un atbalsts lauksaimniecību modernizācijai
- Tas, ka ir tiešie maksājumi

Lielāka daļa lauksaimnieku nosauca finansējumu, kā galveno pozitīvo aspektu KLP. Lauksaimnieki uzsver ir ka ar ES atbalstu ir iespējams attīstīt un modernizēt saimniecības, kopumā aptaujāto lauksaimnieku viedoklis ir vērsts uz to, ka ES atbalsts ir galvenais faktors, kas ļauj saimniecībām ne tikai izdzīvot, bet arī attīstīties.

Uz jautājumu "Cik konkurēt spējīgi ir Latvijas lauksaimnieki citu ES dalībvalstu tirgos?" tika sniegtas šādas atbildes:

- Vāji
- Ir konkurētspējīgi
- Mazāk konkurētspējīgi, jo maksājumi ir zemāki
- Nav konkurētspējīgi
- Nepārāk, lielo izmaksu un mazo ražu dēļ
- Nav konkurētspējīgi, vienīgi ar bioloģisko
- Latvijas zemenēm ir grūti konkurēt ar citu valstu ogām kurām ir zemāka

pašizmaksa

- Maza konkurētspēja, jo atbalsts nav vienlīdzīgs
- Slikta, jālemj valsts līmenī

- Produkcija ir konkurētspējīga, bet saražotais apjoms ir nepietiekams, lai konkurētu

- Ir spējīgi konkurēt ES tirgos

- Daudz grūtāk nekā Latvijā

- Mūsu produkcija ir dārga

- Citās ES valstīs ir attīstītāka lauksaimniecība nekā Latvijā, tādēļ grūtāk konkurēt

- Diezgan nespējīgi, jo izmaksas gandrīz vienādas, bet atbalsta maksājumi un iepirkuma cenas dažādas

- Pēc kvalitātes ļoti konkurētspējīga, pēc cenas diez vai

- Ir spējīgi pat ļoti

Uz šo jautājumu atbildes dalījās divās daļās, no kurām viena daļa uzskatīja, ka Latvijas lauksaimniecības produkcija nav konkurētspējīga citu ES dalībvalstu tirgos, savukārt otra daļa uzskatīja, ka kvalitātes ziņā ir konkurētspējīga, bet izmaksas to neļauj. Tie, kas uzskata ka Latvijas lauksaimniecības produkcija, nav konkurētspējīga ES tirgū par iemesliem galvenokārt min mūsu produkcijas salīdzinoši lielāko pašizmaksu, tādejādi netieši norādot, ka ES atbalsta maksājumu apjoms Latvijai ir mazāks nekā citām ES dalībvalstīm, liedz Latvijas lauksaimniekiem piedāvāt savu produkciju par konkurētspējīgu cenu ES kopējā tirgū.

Uz jautājumu "Kas būtu jādara lai uzlabotu Latvijas lauksaimnieku konkurētspēju?" tika sniegtas šādas atbildes:

- Jākooperējas- lielāki apjomi realizācijai

- Vairāk jāstrādā un jākooperējas

- Jāizlīdzina maksājumi starp ES dalībvalstīm

- Jāizveido godīga vērtēšanas sistēma attiecībā pret maksājumiem.
- Jāattīsta vietējā pārstrāde veidojot pievienoto vērtību mūsu produkcijai
- Valstij jābūt kopējam redzējumam ko ražot
- Jābūt vieniem spēles noteikumiem
- Latvijas valdībai jādomā par Latvijas zemnieku labumu nevis Eiropas
- Par saražoto produkciju būtu jāsaņem adekvāta summa
- Jārada iespēja piedalīties un piedāvāt savu produkciju visos iespējamajos veidos ES
- Neizdomāt gremdējošus likumus, ko grūti izpildīt
- Jāizveido kooperatīvi
- Noteikt minimālo iepirkuma cenu visos iepircēju uzņēmumos, par kuru zemāka

nedrīkst būt

- Jāpiesaista laukiem izglītoti jaunieši, kas modernizēs lauksaimniecību izmantos jaunas metodes, nevis centīsies tikai izdzīvot
- Vajadzētu individuālāku pieeju
- Jāsamazina birokrātija

Šajā jautājumā dominēja viedoklis, ka lai veicinātu eksportu ir jākooperējas, arī vienādi ES atbalsta maksājumi visām ES dalībvalstīm bija populāra atbilde. Kooperācija ir populārākā atbilde, jo lauksaimnieki apzinās, ka nekooperējoties Latvijas saimniecības nespēj piedāvāt vajadzīgos apjomus eksporta tirgiem, lai būtu izdevīgi savu produkciju realizēt.

4.3. Lauksaimnieku interviju apkopojums

Lai uzzinātu dažādu profilu zemnieku saimniecību īpašnieku viedokli par Eiropas Savienības KLP ietekmi uz saimniekošanu un konkurenci autors intervēja trīs zemnieku saimniecību īpašniekus: Z/s Dārznieki, kas nodarbojas ar piena un gaļas lopkopību, Z/s Mežmaļi, kas nodarbojas ar smiltsērķšķu audzēšanu un eksportu un Z/s Jaunzemi, kas nodarbojas ar bioloģisko lauksaimniecību -dārzeņu un māļputnu audzēšanu.

Intervēto saimniecību raksturojums

Z/s Dārznieki	
Specializācija	piena un gaļas lopkopība (270 lopi (100 slaucamas govīs, 25 zīdītājgovīs))
Lauksaimniecībā izmantojamā zeme	250 ha
Z/s Mežmaļi	
Specializācija	smiltsērķšķu audzēšanu un eksports
Lauksaimniecībā izmantojamā zeme	8 ha
Z/s Jaunzemi	
Specializācija	Bioloģiskā lauksaimniecība -dārzeņu un mājputnu audzēšana
Lauksaimniecībā izmantojamā zeme	7 ha

Jautājumi, kas tika uzdoti intervijās bija šādi:

1. Ar kādām grūtībām Jūs, kā lauksaimnieks saskārāties iestājoties ES?
2. Kādi bija ieguvumi iestājoties ES lauksaimniekiem?
3. Kas pēc Jūsu domām bija jādara savādāk ieviešot Latvijā KLP?
4. Kā Jūs raugāties uz Lauku attīstības programmu 2014-2020. gadam?
5. Kādiem līdzekļiem varētu veicināt Latvijas lauksaimniecības produktu eksportu?
6. Kāda ietekme uz Jūsu saimniekošanu veidu/metodēm atstāj Eiropas Savienības maksājumi?
7. Vai izjūtat citu Eiropas Savienības valstu lauksaimniecības produkcijas konkurenci Latvijā tirgū?
8. Vai pēc Jūsu domām tas, ka dažādās Eiropas valstīs lauksaimniekiem izmaksāto atbalsta maksājumu lielums atšķiras ietekmē konkurenci?

Apkopojot intervijās iegūtās atbildes autors ieguva priekšstatu par to kā KLP ietekmē Latvijas lauksaimniekus.

Galvenās grūtības ar ko lauksaimniekiem nācās saskarties iestājoties ES bija lielākas prasības un jauni kvalitātes standarti.

Pie ieguvumiem lauksaimnieki atzīmēja, ka ar ES atbalstu bija iespējam modernizēt un padarīt efektīvāku saimniekošanu, kā arī to ka iestājoties ES Latvijas lauksaimnieki kļuva konkurētspējīgāki. Z/s Mežmaļi īpašnieki apgalvo ka iestājoties ES ir plašākas sadarbības iespējas, gan eksportējot produkciju, gan zināšanu apmaiņas jomā.

Iestājoties ES lauksaimniekiem bija vairāk jānodarbojas ar plānošanu un grāmatvedību. Tāpat bija stingrākas kvalitātes prasības un prasības pēc lauksaimniecības izglītības.

Ar KLP 2014-2020. gadam lauksaimnieki nebija vēl kārtīgi iepazīnušies, bet viņuprāt galvenās izmaiņas, kas skars lauksaimniekus ir tas ka atbalsta maksājumi tiks piesaistīti realizētajai produkcijai. Neapmierinātību rada arī zaļināšanas prasības, kas pēc lauksaimnieku domām nav līdz galam pārdomātas. Z/s Dārznieki gan optimistiski raugās uz to, ka tiek atceltas piena kvotas, kas ļaus saimniecībām paplašināties un samazināt piena pašizmaksu, gan ar nelielām bažām, jo pieaugs konkurence, kas var samazināt piena iepirkuma cenas, ja netiks atrasti jauni noieta tirgi.

Intervētajiem lauksaimniekiem ir vienots viedoklis, ka lai veicinātu Latvijas lauksaimniecības produktu eksportu ir jāveido kooperatīvi, jo ar tiem būtu vieglāk ielauzties jaunos, kas Krievijas embargo sakarā šobrīd ir īpaši aktuāli. Z/s Mežmaļi uzskata ka būtu papildus kooperatīviem lauksaimniekiem reģionos vajadzētu specializēties noteiktu produktu ražošanā vai audzēšanā, piemēram linu.

Z/s Mežmaļi nejūt KLP ietekmi uz saimniekošanas veidu vai metodēm, savukārt Z/s Dārznieki uzskata, ka ES prasības liek lauksaimniekiem saimniekot intensīvāk un produktīvāk.

Intervētie lauksaimnieki tieši neizjūt citu ES valstu lauksaimniecības produktu konkurenci ar viņu ražoto produkciju. Z/s Jaunzemi uzskata, ka bioloģisko produktu nišā Latvijas lauksaimnieki nemaz nespēj vel aizpildīt, jo pieprasījums pārspēj piedāvājumu.

Visu intervēto lauksaimnieku viedoklis bija, ka ES tiešo maksājumu atšķirīgais apjoms ietekmē lauksaimnieku konkurētspēju, tomēr viņi piebilda arī to, ka tas ka lielāki ir tiešie maksājumi, piemēram, Vācijā nebūt nenozīmē, ka pašizmaksa lauksaimniecības produktiem būs mazāka, jo Vācijā ir dārgākas ražošanas izmaksas, piemēra, darbaspēks.

Šie jautājumi tika uzdoti arī LLKC Aizkraukles nodaļas uzņēmējdarbības konsultantei Valentīnai Bečai, lai noskaidrotu ko par to domā cilvēks, kurš ikdienā nodarbojas ar lauksaimnieku konsultēšanu un labi pārzina ES KLP un tās piedāvātās iespējas lauksaimniekiem.

Iestājoties ES lauksaimniekiem nācās saskarties ar lielāku administratīvo slogu, tāpat pieauga arī kvalitātes prasības, mainījās standarti un likumi.

Pie ieguvumiem viņa minēja to ka ir pieejams finansiālais atbalsts, iespējas rakstīt projektus, piesaistīt finansējumu investīcijām. Tika atvērta ES tirgus, kas deva plašākas eksportēšanas un sadarbības iespējas.

Uzjautājumu, kas bija jādara savādāk ieviešot KLP Valentīnai Bečai, vienīgais, kas bija piebilstams, bija tas, ka daudzi lauksaimnieki cenšas ar minimālu piepūli saņemt ES maksājumus, necenšoties efektīvāk saimniekot vai attīstīt savu saimniecību.

Par 2014-2020 gada KLP programmu vēl tagad nav īstas skaidrības trūkst informācijas un prasības un noteikumi vēl mainās. Būs grūtāk lauksaimniekiem, jo pieaugs prasības. Zaļināšanas prasības ierobežos lauksaimnieku darbību, jo neļaus pēc iespējas efektīvāk saimniekot.

Lai veicinātu Latvijas lauksaimniecības produktu eksportu ir jākooperējas, jo galvenais eksporta šķērslis ir nepietiekams apjoms, piemēram, Eiropas tirgū ir pieprasījums pēc humusa, ko ražo slietu audzētāji, tomēr Latvijā šie ražotāji nav tik lieli, lai spētu veiksmīgi savu produktu eksportēt. Aizveroties Krievijas tirgum piena pārstrādātāji cenšas ielauzties Ķīnas tirgū, bet tas nav tik vienkārši, jo mūsu ražotā produkcija atšķiras no tās, kuru ķīnieši ir pieraduši patērēt ikdienā, tādēļ vispirms tiem ir jāiepazīst un jāaprod ar mūsu produkciju.

Ir jūtama citu ES dalībvalstu lauksaimniecības produktu konkurence Latvijā tirgū, piemēram lietuviešu pārstrādātāji iepērk pienu no lauksaimniekiem Latvijā par lielāku cenu, nekā ir gatavi maksāt Latvijā pārstrādātāji, bet pārdod Latvijā veikalos par mazāku cenu nekā ir nopērkams Latvijā pārstrādātais piens.

Maksājumu lielums ir viens no faktoriem kas ietekmē konkurenci, jo bieži vien Latvijā lauksaimnieki mainās iepirkuma cenas, par kurām pārstrādātāji iepērk viņu produkciju, tādēļ ES atbalsts bieži vien ir iemesls, kas palīdz lielajām saimniecībām izdzīvot. Viena problēma, kas traucē paplašināties it sevišķi Aizkraukles novada lauksaimniekiem lauksaimniecībā izmantojamās zemes trūkums, jo visa ir apstrādāta un lauksaimniekiem nākas iegādāties zemi blakus novados.

4.4. Lauksaimnieku viedokļa pamatotības analīze

Kā galveno instrumentu eksporta un konkurētspējas uzlabošanā lauksaimnieki minēja kooperatīvus. Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācijā pašlaik ir 57 biedri. Lielākais no kuriem ir LPKS "LATRAP" ar 730 biedriem un lielāko apgrozījumu starp visiem Latvijā

lauksaimniecības kooperatīviem, tas tiek uzskatīts par veiksmīgāko Latvijas lauksaimniecības kooperatīvu. Tā biedri ir lauksaimnieki, kuriem lauksaimniecībā izmantojamās zemes platība ir ļoti dažāda, sākot no 20 ha līdz pat 4000 ha. Kooperatīvs "LATRAPs" nodarbojas ar:

- Zemnieku apgādi ar ražošanai nepieciešamajām izejvielām;
- Piegādāto graudu un rapšu pirmapstrādi, uzglabāšanu;
- Graudu un rapšu realizāciju, tajā skaitā eksportu;
- Lauksaimniecības tehnikas tirdzniecību;
- Servisa un rezerves daļu sagādi;
- Rapšu eļļas spiešanu;
- Biodegvielas ražošanu no kooperatīva biedru izaudzētajiem rapšiem;
- Bez akcīzes dīzeļdegvielas tirdzniecību lauksaimniekiem.⁶⁶

Apskatot šī kooperatīva biedriem sniegtos pakalpojumus var secināt, ka ar kooperatīva palīdzību lauksaimnieki var iegūt ne tikai iespēju vieglāk un izdevīgāk eksportēt savu saražoto produkciju, bet arī izdevīgi iegūt citus saimniekošanai nepieciešamos produktus un pakalpojumus, kas atvieglo lauksaimnieku darbu.

Līdz šim kooperatīvi bija iespēja saņemt arī valsts atbalstu. Atbalsts paredzēts lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības biroja darbības nodrošināšanai:

- darba algām, tai skaitā nodokļu samaksai (nepārsniedzot 30 procentu no piešķiramās atbalsta summas)
- biroja telpu īrei, remontam un mēbeļu iegādei;
- biroja tehnikas, programmatūras un aprīkojuma iegādei;
- ražošanas iekārtu un laboratoriju aprīkojuma iegādei;
- transporta un sakaru izmaksām (izņemot transportlīdzekļu iegādi).⁶⁷

"Atzītām lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām piešķir atbalstu saskaņā ar Komisijas 2006.gada 15.decembra Regulu (EK) Nr.1998/2006 par Līguma 87. un

---

⁶⁶LPKS "LATRAPs" mājaslapa. Sk. 2015.gada 25. aprīlī: <http://www.latraps.lv/latraps>

⁶⁷Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai. LAD mājaslapa. Sk. 2015. gada 25. aprīlī: <http://www.lad.gov.lv/veca-versija/lv/valsts-atbalsts/subsidijas/27-atbalsts-lauksaimniecibas-un-mezsaimniecibas-pakalpojumu-kooperativajam-sabiedribam/>

88.panta piemērošanu *de minimis* atbalstam. Šī atbalsta mērķis ir veicināt atzītu lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību konkurētspēju.

Atbalstu var saņemt tikai tāds pretendents, kam ir piešķirts atzītas kooperatīvās sabiedrības statuss. Atbalsta apmērs ir no 1000 līdz 7000 latu vienai atzītai kooperatīvajai sabiedrībai, atbilstoši lauksaimniecības preču un pakalpojumu apgrozījuma pieaugumam salīdzinājumā ar iepriekšējo taksācijas gadu un biedru skaitam.

LAD izvērtē iesniegumā un dokumentos norādīto informāciju saskaņā šo MK noteikumu 57.pielikumā minētajiem vērtēšanas kritērijiem un mēneša laikā pēc iesnieguma saņemšanas pieņem lēmumu par atbalsta piešķiršanu vai atteikumu piešķirt atbalstu.

Atbalstu izmaksā atbilstoši kopvērtējumā saņemtajiem punktiem:

- par 2–9 punktiem – 1000 latu;
- par 10–17 punktiem – 3000 latu;
- par 18–25 punktiem – 5000 latu;
- par 25 un vairāk punktiem – 7000 latu.⁶⁸

Pašlaik valdība ir atbalstījusi Zemkopības Ministrijas sagatavoto noteikumu projektu "Noteikumi par valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtību pasākumam "Ražotāju grupu un organizāciju izveide"".

Atbalsts ir veidots, lai lauksaimnieku un mežsaimniekus mudinātu veidot kooperatīvās sabiedrības, kā arī lai atbalstītu kooperatīvu darbību centralizētās pirmapstrādes un mārketinga procesu nodrošināšana, kas sevī iekļauj arī jaunu tirgu meklēšanu.⁶⁹

"Noteikumu projekts paredz, ka lauksaimniecības nozarē izmaksājamais maksimālais atbalsta apmērs vienā gadā nepārsniegs 100 000 eiro, bet visā programmēšanas periodā – 500 000 eiro. Savukārt mežsaimniecības nozarē izmaksājamais maksimālais atbalsta apmērs vienā gadā nepārsniegs 100 000 eiro, bet jebkurā triju fiskālo gadu periodā pēc slīdoša principa tas nepārsniegs 200 000 eiro atbilstoši *de minimis* regulējumam. Maksimālais atbalsta apmērs ir noteikts, ievērojot Eiropas Komisijas nosacījumus. Atbalstu izmaksās kā vienotas likmes

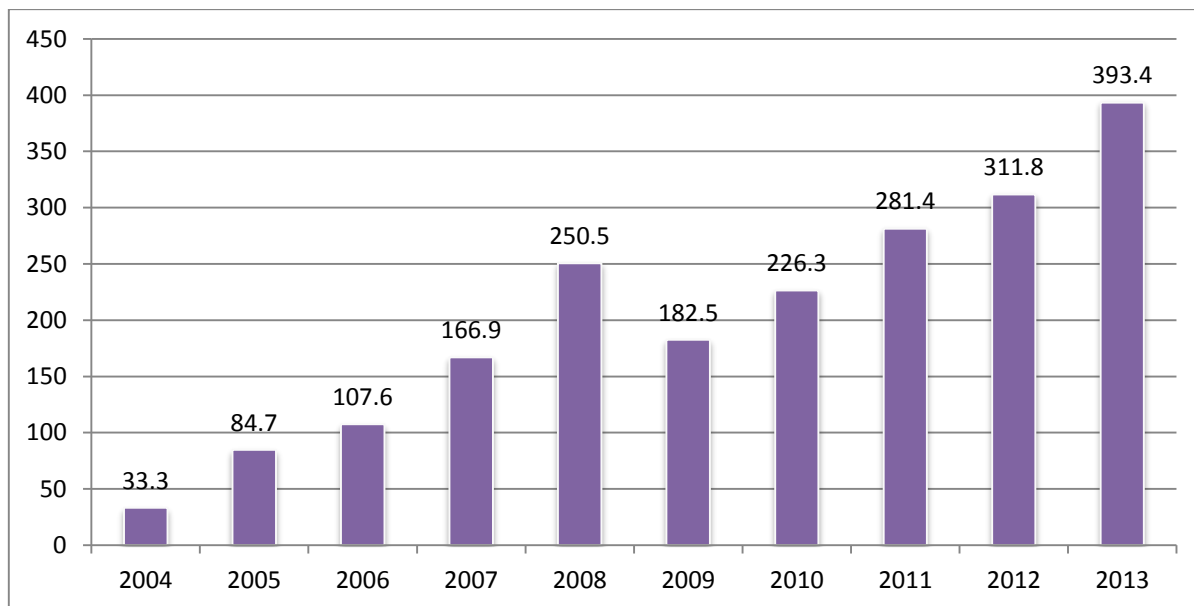
---

⁶⁸ Latvijas Vēstneša mājaslapa. Sk. 2015. gada 28. aprīlī: <http://www.lvportals.lv/print.php?id=253663>

⁶⁹ Atbalstīs lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību veidošanu. Zemkopības Ministrijas mājaslapa. Sk. 2015. gada 27. aprīlī: <http://www.zm.gov.lv/presei/atbalstis-lauksaimniecibas-un-mezsaimniecibas-pakalpojumu-kooperativo-?id=4195>

atbalstu, kas sadalīts gada maksājumos, bet ne ilgāk kā piecus gadus pēc dienas, kad pretendents atzīts LAD, pamatojoties uz tā biznesa plānu."⁷⁰

2013. gadā lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrībās bija iestājušies jau kopumā 9293 biedri. Apskatot lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību apgrozījumu no 2004. gada, kad Latvija iestājās ES līdz 2013. gadam var novērot, ka katru gadu LPKS apgrozījums ir stabili pieaudzis, izņēmums ir ekonomiskās krīzes sākuma gads, bet tomēr pēc tā pieaugums ir turpinājies. (Skatīt 4.12. att.)

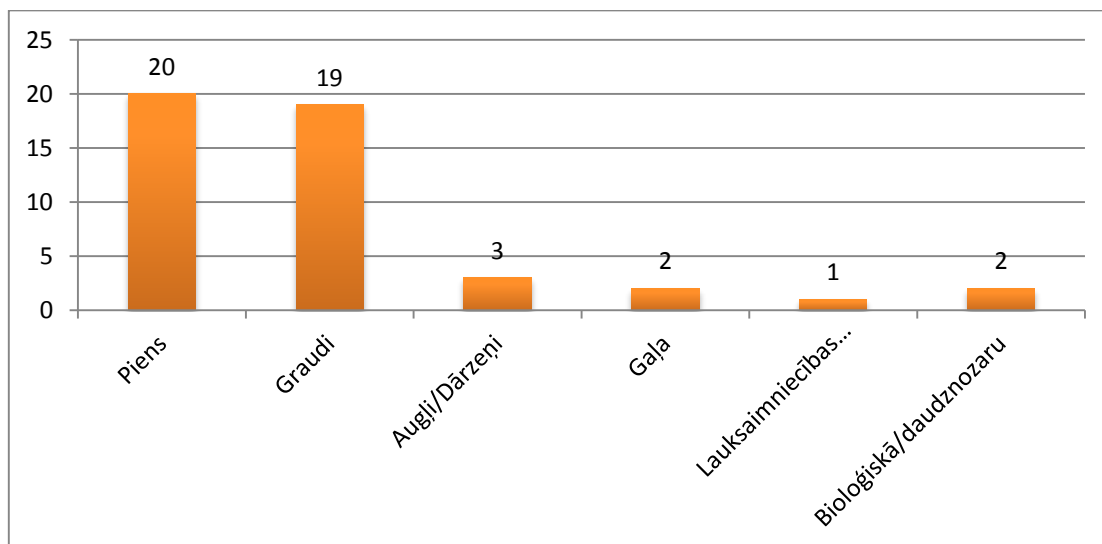
4.12. att. Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību apgrozījums no 2004. gada līdz 2013. gadam miljonos eiro.⁷¹

Pēc atbilstīgo lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību nodarbošanās specifikas visvairāk bija pārstāvētas piena nozarē darbojošās LPKS, tādas bija 20 no kopumā 47 atzītajām LPKS. Gandrīz tikpat daudz bija graudu nozarē darbojošās LPKS, to skaits bija 19. Krietni mazāk bija augļu un dārzeņu LPKS tādas bija tikai 3. Gaļas nozarē un bioloģiskajā/daudznozaru lauksaimniecības nozarē bija katrā pa 2 LPKS. Un viens LPKS bija tāda, kas nodarbojās ar lauksaimniecības pakalpojumu sniegšanu. (Skatīt 4.13. att.) Piena un graudu nozarēs daudz aktīvāk veidojas LPKS, jo šo nozaru specifika, rada pieprasījumu pēc

⁷⁰ Atbalstis lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību veidošanu. Zemkopības Ministrijas mājaslapa. Sk. 2015. gada 27. aprīlī: <http://www.zm.gov.lv/presei/atbalstis-lauksaimniecibas-un-mezsaimniecibas-pakalpojumu-kooperativo-?id=4195>

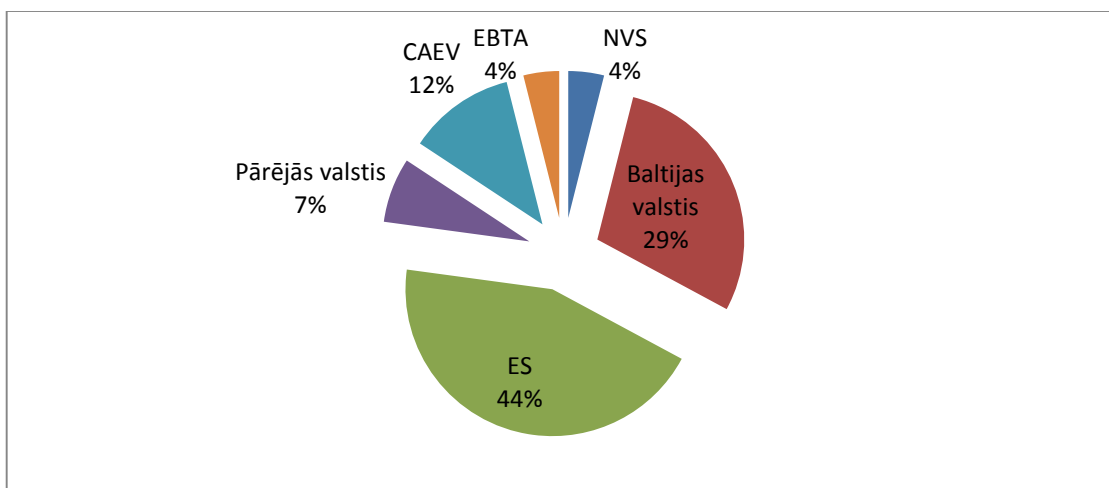
⁷¹ Turpat

LPKS veidošanas, jo tajās ir izdevīgi kooperēties, lai izveidotu kopējus pārstrādes uzņēmumus un par izdevīgākiem noteikumiem iegādātos nepieciešamos pakalpojumus.

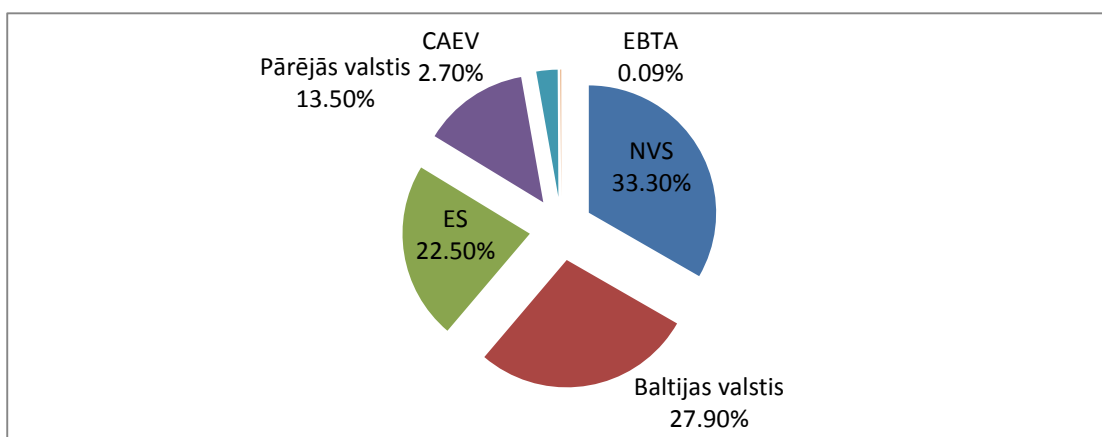
4.13. att. Atbilstīgo lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību sadalījums pēc darbības virziena 2013. gadā

Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports 2001. gadā sastādīja 283 miljonu latu (402,7 miljoni Eiro pēc 2001. gada kursa (aptuveni 0,55)). Visvairāk 2001. gadā tika importēts no Eiropas Savienības valstīm (2001. gadā ES dalībvalstis bija Francija, Vācija, Itālija, Nīderlande, Beļģija, Luksemburga, Īrija, Apvienotā Karaliste, Dānija, Grieķija, Spānija, Portugāle, Austrija, Somija un Zviedrija) imports no šīm valstīm sastādīja 44 % no kopējā lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa, jeb 124 miljonus latu (225,5 miljoni Eiro). 29 % jeb 81 miljons latu (147,2 miljoni Eiro) no Baltijas valstīm. 12 % jeb 33 miljoni latu (60 miljoni Eiro) no Centrālās Austrumeiropas valstīm. Gan no NVS, gan no EBTA 4 % jeb 11 miljoni latu (20 miljoni Eiro). No pārējām valstīm 7% jeb produkti 20 miljonu latu (36,4 miljonu Eiro) vērtībā. (skatīt 4.14. att.)

4.14. att. Lauksaimniecības un pārtikas produktu imports pa valstu grupām 2001. gadā⁷²

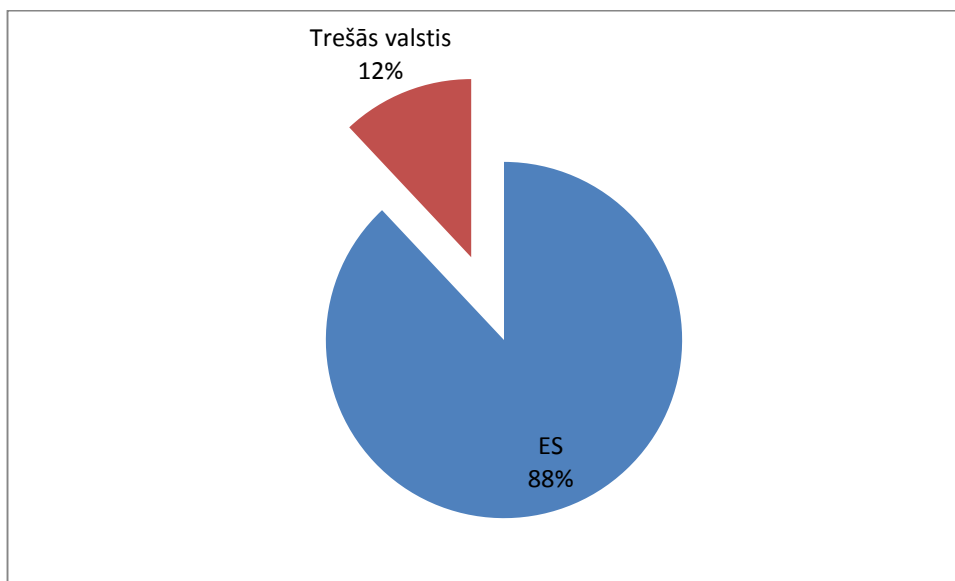
Pēc Zemkopības ministrijas datiem 2001. gadā lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports bija 111 miljonu latu vērtībā (201 miljons Euro pēc 2001. gada kursa (aptuveni 0,55)). Eksportēts visvairāk tika uz NVS valstīm 33,3% jeb 37 miljoni latu (67,3 miljoni Euro) vērtībā. Uz Baltijas valstīm tika importēti 27,9 % jeb lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produkti 31 miljona latu (56,4 miljonu Euro) vērtībā. Uz Eiropas Savienību 22,5 % jeb 25 miljonu latu (45,5 miljonu Euro). Uz Centrālās Austrumeiropas valstīm 2,7 % jeb 3 miljonu latu (5,5 miljoni Euro). Uz pārējām valstīm tika eksportēts 13,6 % no visa šo produkta eksporta, produkti 15,1 miljonu latu (27,5 miljonu Euro) vērtībā. (skatīt 4.15. att.)

4.15. att. Lauksaimniecības un pārtikas produktu imports pa valstu grupām 2001. gadā⁷³

⁷² Lauksaimniecības 2001. gada ziņojums. Sk. 2015. gada 15. aprīlī: https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/45/84/LAUKSAIMNIECIBASZINOJUMS_2014.pdf

Pēc Zemkopības ministrijas datiem 2013. gadā 88% jeb 1 774,68 miljoni Eiro no importētajiem lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktiem nāca no Eiropas Savienības dalībvalstīm. (skatīt 4.15. att.) Līderes bija kaimiņvalstis un tuvākās Eiropas Savienības dalībvalstis. Imports no Lietuvas sastādīja 28,56 % no kopējā Eiropas Savienības dalībvalstu apjoma jeb 564,77 miljoni Eiro naudas izteiksmē. Otrajā vietā ierindojās Polija ar 12,10 % jeb ar produkciju 239,38 Eiro vērtībā. Trešajā vietā bija Igaunija ar 11,38 % jeb 225,03 miljoniem Eiro. Vācijas eksportētā lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produkcija uz Latviju sastādīja 8,80 % jeb 174,13 miljonus Eiro. Nīderlande 7,77 % jeb 153,70 miljoni Eiro. Francija 5,39 % jeb 106,60 miljoni Eiro. Pārējo Eiropas Savienības dalībvalstu imports sastādīja 26 % no kopējā importa no Eiropas savienības valstīm jeb 514,17 miljoni Eiro.

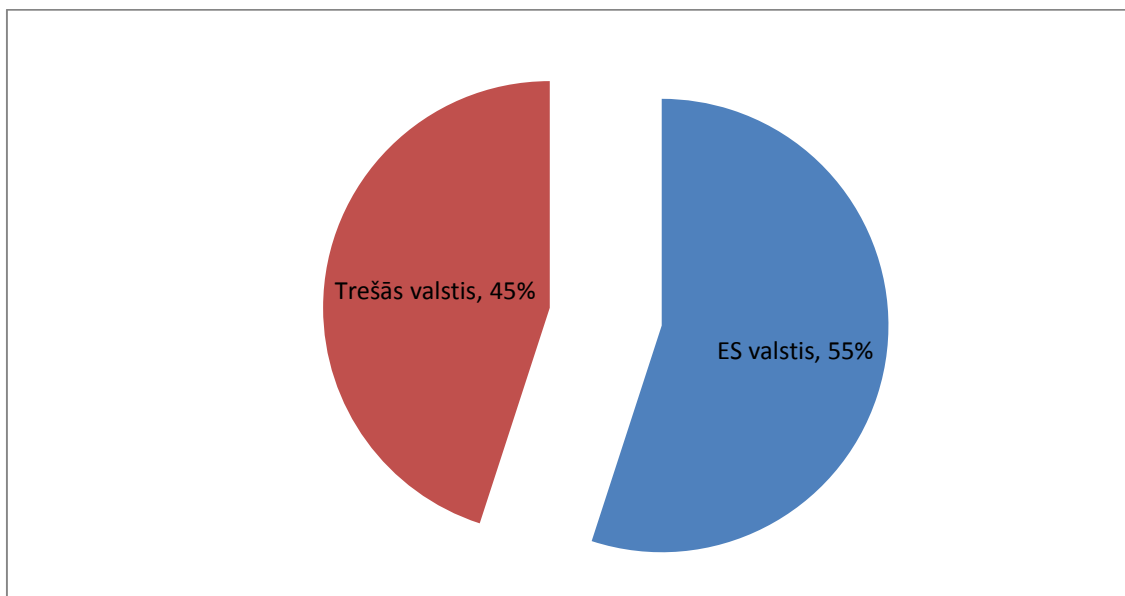
4.15. att. Lauksaimniecības un pārtikas produktu imports pa valstu grupām 2013. gadā⁷⁴

Arī eksports lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktiem galvenokārt gāja uz Eiropas Savienības dalībvalstīm tomēr tā īpatsvars bija salīdzinoši mazāks nekā importā tikai 55 % jeb 1 165,58 miljoni eiro no kopējā lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta apjoma. (skatīt 4.16. att.) Visvairāk tiek eksportēts uz kaimiņvalstīm. Tāpat kā importa

⁷³ Lauksaimniecības 2001. gada ziņojums. Sk. 2015. gada 15. aprīlī:
https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/45/84/LAUKSAIMNIECIBASZINOJUMS_2014.pdf

⁷⁴ Lauksaimniecības 2013. gada ziņojums. Sk. 2015. gada 15. aprīlī:
https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/45/84/LAUKSAIMNIECIBASZINOJUMS_2014.pdf

no, tāpat arī eksportā uz līdere ir Lietuva, uz kuru tiek eksportēta gandrīz trešā daļa, 32,58 % jeb lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produkti 410,30 miljonu Eiro vērtībā no kopējā šo produktu eksporta uz Eiropas savienības dalībvalstīm. Otro pozīciju ieņem Igaunija ar 23,42 % jeb 294,98 miljoni Eiro. Trešo vietu 2013. gadā ieņēma Polija ar 10,31 % jeb 129,82 miljoniem Eiro. Ceturtā ir Vācija ar 8,47 % jeb 106,64 miljoniem Eiro. Piektā ir Nīderlande ar 5,35 % jeb 67,38 miljoniem Eiro.

4.16. att. Lauksaimniecības un pārtikas produktu imports pa valstu grupām 2001. gadā⁷⁵

Salīdzinot importa un eksporta attiecību ar ES valstīm 2001. gadā var secināt, ka pirms iestāšanās ES lauksaimniecības produktu imports pārsniedza lauksaimniecības produktu eksportu gandrīz piecas reizes, jo lauksaimniecības produktu imports no ES bija 225,5 miljonu eiro apmērā, kas sastādīja 44%, no kopējā lauksaimniecības produktu importa, bet eksports bija 45,5 miljonu eiro apmērā, kas sastādīja tikai 22,5% no kopējā lauksaimniecības produktu eksporta. 2013. gadā lauksaimniecības produktu imports uz ES valstīm bija vairs tikai uz pusi lielāks nekā eksports. Lauksaimniecības produktu importa apjoms uz ES valstīm bija 1 774,68 miljoni eiro jeb 88% no kopējā apjoma, bet eksports bija 1 165,58 miljonu eiro vērtībā, kas sastādīja 55% no kopējā lauksaimniecības produktu eksporta.

⁷⁵ Lauksaimniecības 2013. gada ziņojums. Sk. 2015. gada 15. aprīli:
https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/45/84/LAUKSAIMNIECIBASZINOJUMS_2014.pdf

Imports eiro izteiksmē uz ES dalībvalstīm ir pieaudzis gandrīz astoņas reizes, bet eksports uz ES dalībvalstīm pieaudzis vairāk nekā divdesmit piecas reizes. Lauksaimniecības produktu importa daļa no ES ir pieaugusi par 44 procentpunktiem, bet eksporta daļa par 32,5 procentpunktiem. Pēc iestāšanās ES, ES dalībvalstis ir kļuvušas par galveno Latvijas lauksaimniecības produktu tirdzniecības partneri un eksporta un importa attiecība ar ES ir būtiski mainījies uz pozitīvo pusi.

Aptaujātie un intervētie lauksaimnieki uzsver, ka tas ka ES dalībvalstīs piešķirtais atbalsta apjoms lauksaimniekiem mēdz atšķirties un tas, ka Latvijā lauksaimnieki saņem mazāk par citiem ES lauksaimniekiem, nāk par sliktu Latvijas lauksaimniekiem. Tomēr apskatot saražotās produkcijas daudzuma izmaiņas trijās lielākajās Latvijas lauksaimniecības nozarēs var novērot ka saražotās produkcijas daudzums divās no trijām pieaug, vienīgi cūkkopības nozarē ir vērojams neliela lejupslīde. Tas tāpat kā eksporta un importa rādītāji liecina par to ka Latvijas lauksaimniecība stabili attīstās un saražotajai produkcijai ir pieejami noieta tirgi.

4.5. Atbalsta maksājumu ietekme uz saimniecības budžetu

Lai noskaidrotu, cik liela nozīme ir ES atbalstam lauksaimniecībā, autors apskatīja konkrētas saimniecības saņemtos maksājumus.

Saimniecības pamatnodarbošanās ir piena lopkopība. Kopumā saimniecībā ir 270 lopi no kuriem 100 ir slaucamas govīs. Tiek nodarbināti 6 darbinieki un apstrādāti 250 ha zemes. Kopējais valsts un Eiropas savienības atbalsta maksājumu apjoms, ko saimniecība saņēma 2014. gadā bija 67 757,69 eiro. No tiem kā kompensāciju un platību subsīdijas bija 16 396,95 eiro, pārējās subsīdijas lopkopībā 49 849,02 eiro (īpašais atbalsts lopbarības augu sēklu un sēklas kartupeļu kvalitātes uzlabošanai 3 953,10 eiro, par buļļa meitu, kurai nav jāveic DNS analīze 166,90 eiro, par vienu piena šķirnes slaucamu govī ar izslaukumu līdz 6999 kg 15 179,02 eiro, pārejas posma valsts atbalsts par zīdītājgovīm 2 555,28 eiro, atdalītais maksājums par nokautajiem vai eksportētajiem liellopiem 10 186,75 eiro, par vienu piena šķirnes slaucamu govī ar izslaukumu no 7000-8999 kg 3 909,12 eiro, par vismaz otrās pakāpes krustojuma gaļas šķirņu zīdītājgovī vai teli 1 210,72 eiro, par buļļa meitu, kurai nav jāveic DNS analīze 55,64 eiro, par vienu piena šķirnes slaucamu govī ar izslaukumu vismaz 9000 kg 5 142,88 eiro, atdalītais maksājums par pienu 1 903,33 eiro, īpašais atbalsts par pienu 5 586,28 eiro), subsīdijas

tehnoloģisko iekārtu un lauksaimniecības tehnikas iegādei 1 511,80 eiro. Saimniecības apgrozījums 2014. gadā bija 255 123,15 eiro, bet peļņa 58 783,70 eiro. (dati ņemti no saimniecības peļņas un zaudējuma aprēķina par 2014. gadu)

Apskatot šīs saimniecības peļņas un zaudējumu aprēķinu var redzēt ka saņemto maksājumu apjoms ir par 8973,99 eiro lielāks nekā peļņa, tas nozīmē, ka šādi saimniekojot bez ES un valsts atbalsta saimniecība strādātu ar zaudējumiem.

Tāpat saimniecības īpašnieki norāda, ka saimniecības plānotos finansiālos ieņēmumus stipri samazināja Krievijas embargo radītās sekas, kuru dēļ piena iepirkuma cenas samazinājās apmēram par trešo daļu.

Secinājumi un priekšlikumi

Darba izstrādes gaitā autors nonāca pie šādiem secinājumiem:

1. Galvenais iemesls, kas negatīvi ietekmē Latvijas lauksaimnieku konkurētspēju ES tirgū ir tas, ka saražotais lauksaimniecības produktu apjoms nav pietiekams, lai par konkurētspējīgu cenu lauksaimniekam būtu izdevīgi tos eksportēt un pārdot.
2. Eiropas Savienības atbalsta maksājumi ir nozīmīgs un bieži vien galvenais faktors, kas palīdz saimniecībām attīstīties un ieguldīt līdzekļus saimniecības modernizācijā.
3. Ja nebūtu Eiropas Savienības atbalsta maksājumi un to saņemšanai izvirzītās prasības lauksaimnieku saimniekošanas veids un metodes atšķirtos no pašreizējā, tādejādi Eiropas Savienības atbalsta maksājumi ir ļoti efektīvs KLP mērķu īstenošanas instruments.
4. Dažādie maksājumu apjomi atstāj ietekmi un lauksaimnieku konkurētspēju, jo daudzas ražošanas izmaksas ir vienādas, piemēram, graudiem, tādejādi maksājumu dažāda apjoms atstāj ietekmi uz lauksaimniecības produkcijas izmaksām.
5. Kaut arī Latvijai piešķirtais tiešo maksājumu atbalsta apjoms uz vienu hektāru ir mazākais Eiropas Savienībā, tomēr saražotās produkcijas apjomi kopš iestāšanās ES ir pieauguši, kas ir vērtējams pozitīvi.
6. Latvijas valsts piedāvā atbalstu kooperatīvu radīšanai un darbībai, tomēr lauksaimnieki visai kūtri izmanto šo iespēju, jo tikai 10 000 saimniecību ir iesaistījušās, kādā no lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvu sabiedrībām.
7. Kamēr vēl nav izlīdzināts ES atbalsta maksājumu apjoms starp dalībvalstīm Latvijas lauksaimnieku konkurētspēja produkcijas cenas ziņā nevar būt līdzvērtīga citām ES dalībvalstīm, kuras saņem lielākus maksājumus.
8. Pēc iestāšanās ES, ES dalībvalstis ir kļuvušas par galvenajiem Latvijas lauksaimniecības produkcijas importa un eksporta partneriem.

Saskaņā ar veiktajiem secinājumiem autors iesaka šādus priekšlikumus:

1. Jāpanāk vienlīdzīgs atbalsta līmenis visu Eiropas Savienības valstu lauksaimniekiem, lai nekropļotu konkurenci un dotu iespēju sasniegt vienlīdzīgu dzīves līmeni visās lauku teritorijās Eiropas Savienības ietvaros.
2. Lauksaimnieki ir aktīvāk jāinformē par kooperatīvu sniegtajām iespējām, to dibināšanas procedūru, vairāk līdzekļu jāiegulda tieši lauksaimnieku informēšanā par LPKS.
3. Valstij ir jāizveido efektīvāka atbalsta sistēma kooperatīvu radīšanas un darbības atbalstam, lai lauksaimnieki drošāk un aktīvāk iesaistītos kooperatīvu izveidē.
4. Jāizveido NVO, kas aktīvi informētu lauksaimniekus par kooperācijas iespējām un veicinātu lauksaimnieku kooperācijas procesu Latvijā.
5. Latvijas lauksaimniekiem būtu vairāk jāpievēršas saimniekošanas efektivitātes uzlabošanai, lai uzlabotu savu konkurētspēju.
6. Latvijas politiķiem aktīvāk ir jāiesaistās ne tikai tajos KLP jautājumos, kas skar finansējuma apjoma palielināšanu Latvijas lauksaimniekiem, bet arī KLP prasību izstrādē, jo daudzi lauksaimnieki uzskata, ka jaunajā plānošanas periodā 2014-2020. gadam ES KLP dažas no ietvertajām prasībām piemēram zaļināšana Latvijā nedos nozīmīgu devumu videi, bet gan kavēs efektīvu saimniekošanu.
7. Visas ES līmenī ir jādomā par KLP prasību diversifikāciju atbilstoši katra reģiona vides īpatnībām un saimniekošanas apstākļiem.
8. Lauksaimniecības produktu eksportētājiem ir vairāk jākoncentrējas uz ES tirgu, jo ES dalībvalstis ir lielākais Latvijas lauksaimniecības produktu tirdzniecības partneris ar stabilu tirgu, kurš daudz prognozējamāks nekā, piemēram, Krievijas tirgus.
9. Latvijas lauksaimniekiem vairāk jākoncentrējas uz bioloģiskās produkcijas un citu nišas produktu piedāvāšanu ES tirgū, jo to konkurētspēju mazāk ietekmē cena, bet svarīgāka ir kvalitāte, ko Latvijas lauksaimnieki var piedāvāt.

Literatūras saraksts

1. LR Biodegvielas likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=104828>
2. Ašmanis M. Politikas teorija. Rīga, Zvaigzne ABC, 2004. 216 lpp.
3. Ozoliņa Ž. IEVADS POLITIKĀ. Rīga, Zvaigzne ABC, 1998. 392 lpp.
4. Tauriņš G. Politika. Rīga, A/S Poligrāfs, 1999. 355 lpp.
5. Eiropas Komisija Komunikācijas ģenerāldirektorāts Iedzīvotāju informācijas dienests. (2014). Ieskats Eiropas Savienības politikā Budžets. Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs. 16 lpp.
6. Black J, Hashimzade N, Myles G. A Dictionary of Economics (4 ed.) Sk. 2015. gada 28. martā.:
<http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199696321.001.0001/acref-9780199696321-e-3588?rkey=W4bhYQ&result=1>
7. Akadēmiskā terminu datu bāze. Sk. 2015. gada 29. martā.:
<http://termini.lza.lv/term.php?term=ekonomikas%20politika&list=&lang=LV&h=yes>
8. Jēkabsons S. Ekonomiskās politikas veidošana un uzturēšana. PPT 4. sl. Sk. 2015. gada 20. martā: <http://www.openminded.lv/wp-content/uploads/2014/12/S.J%C4%93kabsones-3-9.lekcijas-prezent%C4%81cijas-materi%C4%81ls.pdf>
9. Posner R. Theories of economic regulation. 3-8. lpp. Sk. 2015. gada 20. aprīlī:
<http://www.nber.org/papers/w0041.pdf>
10. Mouysset L. Agricultural public policy: Green or sustainable?, sk: 2015.gada 25. aprīlī:
http://ac.els-cdn.com/S0921800914000810/1-s2.0-S0921800914000810-main.pdf?_tid=c6a205dc-eb4c-11e4-a5ef-00000aacb35e&acdnat=1429967751_073993ec5e1510e74e6745f1223501bf
11. Agricultural Change Theory Sk: 2015. gada 24. aprīlī:
<http://artsci.wustl.edu/~anthro/research/56s48cpg.pdf>
12. Blandford D. Hill B. Policy Reform and Adjustment in the Agricultural Sectors of Developed Countries. Sk. 2015. gada 16. aprīlī:
<http://site.ebrary.com/lib/rsub/reader.action?docID=10255040>
13. Pārskats par Latvijas ekonomiku, Sk. 2015. gada 15. aprīlī:
<http://www.letonika.lv/groups/default.aspx?r=2&q=lauksaimniec%C4%ABbas%20politika&id=1543501&&g=1>
14. Valsts atbalsts. Zemkopības Ministrijas mājaslapa. Sk. 2015. gada 13. maijā:
<https://www.zm.gov.lv/zemkopibas-ministrija/statiskas-lapas/valsts-es-atbalsts?id=1639#jump>
15. Zemes iegādes kreditēšanas programma. Altum mājaslapa: Sk. 2015. gada 20. aprīlī:
http://www.hipo.lv/lv/attistibas_programmas/zemes_iegades_kreditesanas_programma
16. Apgrozāmie līdzekļi lauksaimniekiem programma. Altum mājaslapa: Sk. 2015. gada 20. aprīlī:
http://www.hipo.lv/lv/attistibas_programmas/apgrozamo_lidzeklu_aizdevumi_lauksaimniekiem
17. Lauksaimnieku apgrozāmo līdzekļu aizdevumu programma Sk. 2015. gada 20. aprīlī:
<http://atbalstaprogrammas.lv/lauksaimnieki.php>

18. Lauksaimniecības investīciju aizdevumu programma. Altum mājaslapa: Sk. 2015. gada 20. aprīlī: <http://atbalstaprogrammas.lv/investicijas.php>
19. Kas ir Eiropas Savienības kopējā lauksaimniecības politika, Eiropas Savienības Mājas mājaslapa. Sk. 2015. gada 28. martā.: <http://www.esmaja.lv/eiro-info/lauksaimnieciba-un-partika/kas-ir-eiropas-savienibas-kopeja-lauksaimniecibas-politika>
20. Lauksaimniecība un zivsaimniecība, Latvija Eiropas Savienībā mājaslapa. Sk. 2015. gada 3. aprīlī :<http://www.esia.gov.lv/ricibas-jomas/lauksaimnieciba-zivsaimnieciba>
21. Eiropas Savienības Kopējās lauksaimniecības politikas apraksts, Eiropas Savienības Mājas mājaslapa, Sk. 2015. gada 2. janvārī: <http://www.esmaja.lv/eiro-info/lauksaimnieciba-un-partika/eiropas-savienibas-kopejas-lauksaimniecibas-politikas-apraksts>
22. EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA, ar ko groza Padomes Regulu (EK) Nr. 73/2009 attiecībā uz lauksaimniekiem paredzētu tiešo maksājumu piemērošanu 2013. gadā /* COM/2011/0630 galīgā redakcija - 2011/0286 (COD) */, Sk. 2015. gada 5. aprīlī: http://publications.europa.eu/resource/cellar/09f035b7-1139-44a7-964c-9341aae25c4a.0007.02/DOC_1
23. Lauksaimniecība un zivsaimniecība, Latvija Eiropas Savienībā mājaslapa. Sk. 2015. gada 16. martā:<http://www.esia.gov.lv/ricibas-jomas/lauksaimnieciba-zivsaimnieciba/visparigs-apraksts-lauksaimnieciba>
24. Agricultural public policy: Green or sustainable?, L. Mouysset, sk: http://ac.els-cdn.com/S0921800914000810/1-s2.0-S0921800914000810-main.pdf?_tid=c6a205dc-eb4c-11e4-a5ef-00000aacb35e&acdnat=1429967751_073993ec5e1510e74e6745f1223501bf
25. EU4journalists mājaslapa sk: 2015.gada 29martā:
<http://www.eu4journalists.eu/index.php/dossiers/latvian/C8/>
26. Eiropas komisijas mājaslapa, Sk. 2015. gada 5.aprīlī: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-08-1749_lv.htm
27. Kā tiek izlietots ES budžets, Eiropas Savienības mājaslapa. Sk. 2015. gada 17. martā.: http://europa.eu/about-eu/basic-information/money/expenditure/index_lv.htm
28. Eiropas Savienības fondu mājaslapa. Sk. 2015. gada 10. martā.: <http://www.esfondi.lv/page.php?id=414>
29. Tiešo maksājumu veidi, saņemšanas nosacījumi un provizoriskās likmes 2014.gadā, Zemkopības Ministrijas mājaslapa, Sk. 2015. gada 4. aprīlī: https://www.zm.gov.lv/public/ck/files/ZM/tirgus/tieso_maksajumu_likmes_2014.pdf
30. Eiropas Lauksaimniecība. Nauda un politika. Zemkopības Ministrijas mājaslapa, Sk. 2015. gada 28. martā: https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/18/39/KLP_pub12.pdf
31. Zemkopības Ministrijas Informatīvais ziņojums “Par pasākumiem, kas tiks finansēti no Kopējās lauksaimniecības politikas un Kopējās zivsaimniecības politikas īstenošanas instrumentiem” Sk: 2015. gada 13. aprīlī: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40333198>
32. Eiropas Savienības padomes mājaslapa Sk. 2015. gada 29. martā: <http://www.consilium.europa.eu/lv/policies/cap-reform/>

33. Lauksaimniecības 2013. gada ziņojums. Sk. 2015. gada 15. martā:
https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/45/84/LAUKSAIM_NIECIBASZINOJUMS_2014.pdf
34. Lauksaimniecības 2001. gada ziņojums. Sk. 2015. gada 15. martā:
https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/18/16/LS_2002.pdf
35. LPKS "LATRAPŠ" mājaslapa. Sk. 2015.gada 25. aprīlī: <http://www.latraps.lv/latraps>
36. Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai. LAD mājaslapa. Sk. 2015. gada 25. aprīlī: <http://www.lad.gov.lv/veca-versija/lv/valsts-atbalsts/subsidijas/27-atbalsts-lauksaimniecibas-un-mezsaimniecibas-pakalpojumu-kooperativajam-sabiedribam/>
37. Latvijas Vēstneša mājaslapa. Sk. 2015. gada 28. aprīlī:
<http://www.lvportals.lv/print.php?id=253663>
38. Atbalstīs lauksaimniecības un mezsaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību veidošanu. Zemkopības Ministrijas mājaslapa. Sk. 2015. gada 27. aprīlī:
<http://www.zm.gov.lv/presei/atbalstis-lauksaimniecibas-un-mezsaimniecibas-pakalpojumu-kooperativo-?id=4195>
39. Fiskālā politika. Latvijas Republikas Finanšu Ministrijas mājaslapa. Sk. 2015. gada 30. aprīlī: http://www.fm.gov.lv/lv/sadalas/tautsaimniecibas_analize/fiskala_politika/
40. Monetārās politikas mērķi, iespējas un instrumenti. Sk. 2015. gada 30. aprīlī:
www.makroekonomika.lv/monetaras-politikas-merki-iespejas-un-instrumenti
41. A Dictionary of Economics (3 ed.) John Black, Nigar Hashimzade, and Gareth Myles. Sk. 2015. gada 30. aprīlī:
<http://datubazes.lanet.lv:2148/view/10.1093/acref/9780199237043.001.0001/acref-9780199237043-e-2010>
42. Centrālās statistikas pārvaldes mājas lapa. Sk. 2015. gada 13 aprīlī:
http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/ekfin/ekfin__ikgad__ikp/IK10_0060.px/table/tableViewLayout1/?rxid=073f5e9f-0c35-49b3-8288-f030e2e1580a
43. Eurostat mājaslapa. Skatīts 2015. gada 27. aprīlī:
<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
44. Skotijas valdības mājaslapa. Sk. 2015. gada 23. aprīlī:
<http://www.gov.scot/Resource/0043/00436656.pdf>

1. pielikums

Sveicināti! Es esmu LU EVF 4. kursa students - Jānis Lejiņš un bakalaura darba ietvaros veicu pētījumu par Eiropas Savienības lauksaimniecības politikas ietekmi uz Latvijas lauksaimnieku konkurētspēju. Aptauja ir konfidenciāla, dati tiks izmantoti tikai apkopotā veidā.

✓ Jūsu dzimums

Sieviete

Vīrietis

✓ Jūsu vecums

mazāk par 25

31 - 40

55-65

25 - 30

40-55

Vairāk par 65

1. Cik sen Jūs nodarbojieties ar lauksaimniecību?

Mazāk kā 5 gadus.

5-15 gadus.

15-20 gadus.

Vairāk kā 20 gadus.

2. Cik liela ir Jūsu saimniecība?

Maza

Vidēja

Liela

3. Vai lauksaimniecība ir Jūsu vienīgais ienākumu avots?

Jā

Nē, bet galvenais

Nē un nav galvenais

4. Vai Jūs saņemat Eiropas savienības maksājumus?

Jā

Nē

5. Vai Jūs varētu rentabli saimniekot bez Eiropas savienības maksājumiem?

Jā

Nē

Mainot saimniekošanas metodes

6. Vai Jūsu lauksaimniecībā saražotā produkcija arī tiek eksportēta uz citām valstīm? (Arī caur pārstrādes uzņēmumiem vai uzpircējiem, ar kuriem sadarbojaties)

Jā

Nē tiek realizēta tikai Latvijā

Nē tiek patērēta tikai savām(radu, draugu) vajadzībām

7. Vai Jūsprāt tas ka dažādās valstīs ir dažāds maksājumu apjoms ietekmē lauksaimniecības produktu konkurenci kopējā Eiropas savienības tirgū?

Nē

Atsevišķām produktu grupām

Ietekmē ļoti

Nav viedokļa

8. Vai un kādi kopumā ir negatīvie aspekti Eiropas Savienības Lauksaimniecības politikai?

---

9. Kādi ir pozitīvie aspekti Eiropas Savienības Lauksaimniecības politikai?

---

10. Cik lielā mērā Jūs izjūtat citu Eiropas savienības dalībvalstu lauksaimniecības produkcijas konkurenci Latvijas tirgū? (Gan savai produkcijai, gan Latvijas lauksaimnieku ražotajai produkcijai kopumā.)

Neizjūtu

Konkurence ir maza

Konkurence ir vidēja

Konkurence ir spēcīga

11. Pēc Jūsu domām cik konkurēt spējīgi ir Latvijas lauksaimnieki citu Eiropas Savienības dalībvalstu tirgos?

---

12. Kas būtu jādara lai uzlabotu Latvijas lauksaimnieku konkurētspēju?

Paldies par atsaucību!